

نشر اکاډيب خواننده را گمراه و نويسنده را رسوا ميکند!

در سال جاری شخصيت های آگاه و آزادی دوست افغان در خارج و داخل کشور، مثل همیشه در بزرگداشت از ۲۸ اسد، روز اعلام استرداد استقلال افغانستان با خلوص نيت و آرزوی صلح و آرامی برای مردم کشور، با نگارش مقالات و تحليل های سياسی سودمند این روز را گرامی داشتند و از استقلال کشور و محصل آن شاه امان الله غازی نیز به نیکوئی یاد کردند و یاد و خاطر او را گرامی خواستند.

در راستای گرامی داشت از روز استرداد استقلال و دوره امانی، امسال مقالات پرمحتوایی، از قلم دانشمندی چون داکتر صاحب عبدالله کاظم تحت عنوان "افکار طرزی، تهداب تحول دوره امانی و استرداد استقلال افغانستان" (منتشره افغان جرمن آنلاين ۱۹/۸/۲۰۱۳) و مقاله «فصلی نا تمام از تاريخ افغانستان» از قلم داکتر اشرف غنی احمدزی (منتشره روزنامه ۸ صبح) هریک مرا مجذوب منطق قوی خود ساختند، زیرا هر کدام با قوت و استدلال کم نظیری به نگارش آمده اند که خواندن آن مقالات برای هر خواننده آموزنده خواهد بود.

در سالهای پس از سقوط طالبان در افغانستان، شاه امان الله غازی، محصل استقلال کشور جایگاه و مقام اصلی خود را در میان قشر آگاه و آزادی دوست افغانستان بیحد سمبول آزادی و استقلال طلبی احراز کرده و روزتا روز پرمحبوبیت او افزود شده می‌رود. زیرا در طی همین سالها با ورود کمپیوتر و انترنت و آیفون در حیات انسان، سطح آگاهی جوانان افغان از طریق دسترسی به تکنولوژی اطلاعاتی در مقایسه با سالهای سه دهه اخیر خیلی بالا رفته است و امروز هر جوان باسواد می‌تواند در کمتر از یک دقیقه از رخداد های مهم جهان در اقصی نقاط دنیا مطلع گردد.

از آنجایی که در طی همین سالها، بنابر فشار عناصر خود خواه و انحصار طلب تنظیمی بر دولت آقای کرزی، در تجلیل از روز ۲۸ اسد، روز استرداد استقلال کشور بی توجهی روا داشته شده است، مگر این بی پروائی دولت از سوی دلبستانان استقلال و شاه امان الله غازی، مورد انتقادات شدید قرار گرفته و با نگارش مقالات و کتب تاریخی مستند در باره دوره امانی و استقلال کشور اذهان و افکار مردم و جوانان را بیش از پیش روشن ساخته اند.

یکی از کارهای سودمند پورتال افغان جرمن آنلاين، در سال پارو سال روان، نشر سلسله مقالات تاریخی و با ارزش از قلم داکتر عبدالرحمن زمانی زیر نام (دوره امانی و توطئه های انگلیس) بود که رویکردی جدید در طرز دید بر دوره امانی در اذهان و افکار جوانان پدید آورد و چشم انداز تازه ای در بررسی مسایل تاریخی کشور گشود. خوشبختانه ثمره زحمات چندین ساله داکتر زمانی در عرصه تاریخ کشور بالاخره به صورت یک کتاب مستقل زیر نام (بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس) از چاپ برآمد و چشم اهل کتاب و مطالعه را روشنائی بخشید. لهذا این امر آتش به جان دشمنان استقلال و شاه امان الله زده، آنها را وادار به یأوه گوئی و جعل و تحریف تاریخ کشور ساخته است. آنها سعی میکنند با نشر اکاډيب و افسانه ها از اهمیت استقلال و محبوبیت روز افزون اعلیحضرت مرحوم شاه امان الله غازی بکاهند، ولی باید بدانند که هرگز به این آرزوی شوم خود نخواهند رسید، زیرا هیچ آدم عاقلی به چنین افسانه های پوچ، باور نمی‌کند و عناصر بیدار وجدان و آگاه افغانستان به مقابله با چنین افراد برمی‌خیزند و با سلاح منطق و اسناد و شواهد تاریخی جلو هرگونه دروغ پراکنی و جفنگ گوئی و تفرقه اندازی را میگیرند.

برخی از عناصر مشکوک و شاید وابسته به استخبارات بیگانه نسبت به ۲۸ اسد، این روز تاریخی و ملی افغانها، یعنی روز اعلام استرداد استقلال کشور، نظریات نادرست و گمراه کننده ای بروز داده اند که به نظر میرسد به دیکته دشمنان تاریخ افغانستان نگارش یافته و در روی نشرات انترنتی قرار گرفته است. در این راستا سایت فارسی بی بی سی، در تاریخ ۲۰ اگست ۲۰۱۳ مقالتي منتشر کردو با نشر عکسی از صفحه اول شماره ۱۲ حوت ۱۳۰۴ جریده امان افغان با شرح نادرست آن عکس، با این عبارت: «در زمان امان الله جشن در نهم حوت در پغمان برگزار میشد». در حالی که عنوان و متن آن مقاله «روز نهم حوت را روز «عید جلوس با استقلال اعلیحضرت غازی» نامیده و از جلوس و تخت نشینی شاه مستقل صحبت میکند، اما نویسنده به غلط و قصداً مینویسد که ۲۸ اسد گویا روز واقعی استقلال افغانستان نبوده و در زمان اقتدار غازی امان الله خان، نشریه رسمی دولت، «امان افغان» روز نهم حوت را روز استقلال می دانسته و هر ساله مطالبی در باره استقلال کشور چاپ میکرد. هدف از این نوع اکاډيب و مغلظه ها و ایجاد شک و تردیدها در مورد روز استقلال افغانستان، اینست تا به مردم جهان نشان داده شود که افغانها مردم بی تاریخ، بی هویت و بی فرهنگ اند که حتی تاریخ روز ملی خود را هم بدرستی به یاد ندارند.

اگر این نویسنده ریگی در کفش خود نداشت، می باید بیانیه غازی امان الله خان را از قلم داکتر زمانی در پورتال افغان جرمن آنلاین میخواند که در آن شخص اعلیحضرت امان الله غازی در روز ۲۸ اسد ۱۳۹۸ش (مطابق ۱۸ اگست ۱۹۱۹م) در مسجد عیدگاه کابل، استرداد استقلال را اعلام و در بیانیه خود گفت که «قبلاً من از همین منبر بسیار مقدس استقلال افغانستان را اعلام نموده بودم و شکر خدا که امروز بنام این هدف مثل یک قهرمان فرود می آیم» داکتر زمانی می افزاید که در همین روز محفل به مناسبت استرداد استقلال افغانستان در تالار قصر زرنگار، واقع بوستان سرای - پارک زرنگار فعلی - دایر شده بود، غازی امان الله خان، بعد از امضای سند استرداد استقلال کشور در این محفل از مردم خواست تا از این روز به مثابه «جشن ملی» استقبال نمایند. بدینسان ۲۸ اسد، روزی که شاه امان الله غازی رسماً سند استرداد استقلال افغانستان را توشیح و اعلام نمود، بحیث روز رسمی استرداد استقلال افغانستان شناخته شد.^۱

یکی از نوشته های نادرست و مملو از جعل و جفنگ، که بمناسبت ۲۸ اسد به نشر رسیده، مقاله ای است زیر عنوان (د خپلواکی د پاڅون مخکښ اتل یا د انگلیس د گوداګی امیر، حبیب الله خان و ژونکی څوک و ؟) از قلم شخصی بنام داکتر محمد صدیق وطنمل که در وبسایت تول افغان (۸ سنبله د ۱۳۹۲) به نشر رسیده است. مقاله را آقای شاه محمود مستمند ضمن ایمیلی برایم فرستاده و سوالهایی را نیز مطرح کرده است.

داکتر محمد صدیق وطنمل نوشته است:

« دا حقیقت خو هر څوک منی او هر چا منلی چی د استقلال د بیا لاسته راوړلو لومړی شرط د انگلیس د گوداګی امیر حبیب الله خان له منځه وړل وو، ولی له دې نه هیڅوک هم خبر نه دي چې دا شرط او دا مخینه چا پوره کړه او هغه گوداګی امیر چا ووژده؟

دا پوښتنه ولی تر نن ورځې پورې ګنګه او بی خوابه پاتې ده چې هغه زړه ور، مبتکر او په آزادی مین افغان څوک و چې د یو «ګمنامه سرتیري» په شان له نن څخه ۹۴ کاله پخوا یوه شپه د لغمان د کله گوش په سیمې کې د ۳ او ۴ بجو ترمنځ یواځې او خائله په خائله د پرتو شاهي امنیتي ځواکونو په منځ کې د غشي په څېر شخصاً د امیر حبیب الله خان په خیمه ورخوشي شو او د مرګ چاره یې له یوې سړیکې او کریکې سره د گوداګی امیر په سینه وربخه کړه او بیا کت مټ لکه د Zoro د فیلم اتل له خړپ سره جوخت په تړپ د شاهي خیمې له آداني څخه ووت، په هغه تور آس سپور شو چې نږدې یې یوې ډډې ته چیرې درولی و او د سترګو په رپ کې د شاهي پوځیانو له منځه په تېښته بریالی شو؟؟؟؟

هو!، افغان ملت تر نن ورځې د خپلواکي په ګټلو او «ساتلو» ویاړي، خو د ډیرې خواشیني ځای دی چې دادی د خپلواکي ۹۴-یمه کالیزه لمانځي خو د خپلواکي د ګټلو دغه مخکښ اتل لکه «ګم نام سپاهي» لا اوس هم نه پیژني او د هغه نوم، ځای او پیژندنه یې ټوله پټه او ګنګه پاتې ده (!).

یوه ورځ چې شهزاده په چرت او اندېښنه کې ډوب تللی و ناڅاپه پرې د ملکې سرایا نظر ونیست او پرې غږ یې وکړ چې ولی، څنګه اندېښمن ښکاري؟؟؟؟ د نیزه بازی د لوبې له انډیوال پسي خو خفه شوی نه یې؟؟؟ ده په مینه او یوه خغلنده مسکا او ټکنې جمله خواب ورکړ چې هو...، هو څو میاشتي کیږي چې زما د نیزه بازی استاد له ننگرهاره نه دی راغلی (په هغه وخت کې ننگرهار یواځې جلال او ور څیرمه سیمو ته ویل کېده). او بیا یې په حیرانتیا سره زیاته کړه: سرایا جان! هغه ته څه ورپېښ شوي نه وي (!). بیا یې له خانه سره ویل «آخ، دا خو دی زبردست سړی را په زړه کړ، هر چیرې چې وي پیدا کوم به یې او د زړه اندېښنه به ور سره شریکوم.

امان الله خان سمدلاسه د هغه په لټه کې شو او ویې موندله چې د نیزه بازی استاد یې نیول شوی او له څو میاشتو راهیسې یې د پلار په زندان کې پروت دی.

خو کله چې شهزاده امان الله د خپل ملګري پټه ولګوله نو زندان ته په داسې حال کې ورغی چې انډیوال ته یې په پښو او لاسونو کې زولني پرته وي. شهزاده په دوه په دوه کتنه کې داسې ډاډ ورکړ: زړه تنګ نکړی، منتظر اوسه، په نږدې راتلونکي کې به له زندانه خوشي شي، کله چې پادشاه لغمان ته د ښکار له پاره لار شي، زه به د هغوی د ولیعهد په توګه تا له زندانه راو باسم!

همداسې وشول، یوه شپه یې نوموړی د شپې له خوا په مخفی توګه ملاقات ته راوغوښت او دخپل زړه راز یې ور سره شریک کړ. ملګری یې هم په دې ډیر خوښ شو چې خپل دوښمن په نڅېنه کړي، نو په خواب کې یې ورته وویل، ولی مو پخوا راته نه ویل، تاسو خو هسي د «جوانان افغان» د شیرخورو په تمه وخت له لاسه ورکړی دی. خان د امان الله خان په ټینګار پخه ژمنه وکړه چې دا راز به تر گوره پورې پټ وساتي، د هیواد د آزادي له پاره به د شهزاده د پلان د پلي کولو له پاره له سر او مال دریغ ونکړي، ترڅو پادشاهی ته د شهزاده امان الله خان درسولو او د استقلال د بیا لاسته راوړلو له پاره لار پرانیزي.

بالاخره یوه شپه چې ترګمې اوسخته طوفاني شپه وه، خان په ډیر مهارت، زړه وړتیا، چټکتیا او آن تهوور سره خپل رسالت د عمل په ډګر کې پلي کړ، د انگلیسي استعمار د گوداګی امیر، حبیب الله خان ننگین او بیغیرته ژوند

^۱ داکتر زمانی، بیانیه غازی امان الله خان بمناسبت ۲۸ اسد ۱۳۹۸، افغان جرمن آنلاین ۱۹/۸/۲۰۱۳

ته بی د پای تکی کینود او په دې توگه یې خپل گران او نازولی ملگري شهزاده امان الله خان د پادشاهی په تخت کیناوه، خو هغه د استقلال جگړه پیل کړي.
دا خان ارباب نظام الدین خان کامه وال دی چې ارواښاد ارباب غلام حسین خان او خدای بخښلی ارباب حاجي خلیل موند یې زمان دي. د لمسو او کروسو څخه یې روغتیاپوهان ډاکتر بریالی خلیل، ډاکتر پسرلی خلیل، ډاکتر ننگیالی خلیل، کمپوټرپوه شیرزاد کامه وال او کمپوټر پوه نیکزاد کامه وال د یادوني وړ دي.
ویل کیږي چې د «گم نام اتل سرتیری» په توگه د خان مقبره حضورې چمن ته څیرمه د شاه شهید چاراهی په ساحه کې پرته ده، حکومت او ژورنالستانو ته ښایي چې د استقلال د ورځې د گلونو گیدی ددغه اتل خان نظام الدین خان په مقبره کیږدي! د دغه لوی پښتون روح دې ښاد او جنت فردوس دې په برخه وي!»

آنچه مرا به نوشتن این سطور وادار کرده، مقاله یا افسانه آقای وطنم نیست که در آن میگوید: **آرباب نظام الدین خان کامه وال** که در نیزه بازی استاد شهزاده امان الله بود، به خواست آن شهزاده، امیر حبیب الله خان را درشکارگاه کله گوش لغمان، مثل قهرمان فلم (Zoro) **باچند ضرب کارد برسینه امیر** به قتل رسانید. و باید حکومت هر سال بر قبر این پیش آهنگ؟ جنبش استقلال اکلیل گل بگذارد، بلکه پیامی است که در پشت ورق این افسانه نهفته است و برداشتی است که اشخاصی فهمیده و صاحب تجربه پښتون مثل آقای مستمند از آن کرده اند و شاه امان الله را که برای مردم افغانستان استقلال و عزت و سربلندی کمائی کرده و جز ترقی و رفاه ملتش آرزوی دیگری نداشت، به حیث قاتل و جاه طلب بشناسند.
آقای شاه محمود مستمند در ایمیل خود اینطور سوال میکند:

«د پورتی مطلب په څنگ کی می غوښته چه یو دلچسپه نوی د تاریخ حقیقت ستاسو درانه حضور ته وړاندی کرم چه ایا هغه د علمی، تاریخی او حقیقی لحاظه څنگه ارزایی کوی؟»

ایا ددی مطلب نشر داسی معنی نلری چه غازی امان الله غازی نه وه بلکه یو قاتل او جاه طلب وه؟
ایا مور یی د رد او دفاع لپاره امکان لرو او که نه؟

اکنون به نکاتی اشاره میکنم که آقای مستمند آنرا به مثابه **حقیقت تاریخی** پنداشته است.
آقای مستمند شاید تصور کرده باشند که وقتی یک مقاله توسط یک نفر پښتون آنهم یک ډاکتر پښتون نوشته شده باشد، ۱۰۰٪ حقیقت است و نباید کسی در حقیقت آن تردید بخود راه دهد و باید آن نوشته بحیث حقیقت تاریخی ثبت و اوراق تاریخ گردد، درحالی که از نظر من، این طرز تفکر و برداشت درست نیست.
آقای مستمند آگاه و گواه است که من همواره از نام و ننگ و فرهنگ و افتخارات تاریخی پښتون دفاع کرده ام و شخصیت های تاریخی پښتون را به نسل های جوان کشور معرفی نموده، قدر و ارج گذاشته ام و در عین حال عناصر بی کفایت، بی درایت، ظالم و ستمگر و خاین این قوم را نیز افشا کرده ام. در مورد این مقاله، من باور ندارم که "محمد صدیق وطنم" یک پښتون آگاه در تاریخ باشد بلکه یکی از منسوبین جریانهای سیاسی است که چندان اطلاعی از مرام مشروطه خواهان دوم و اهداف شهزاده امان الله نداشته است. آخر این چطور ډاکتری است که نام "**ملکه ثریا**" را بشکل "**ملکه سراپا**" و "**منتفذ**" را بصورت "**منتفظ**" مینویسد.
از این گذشته، او عنوان را طوری انتخاب کرده که در نظر اول توجه را بخود به حیث یک عنصر مترقی جلب کند، اما به نظر من کسی است که به دهل دشمن پښتون به رقص و اتن پرداخته است و این نوشته غیر مستند را که مملو از جعل و جفنگ است به نشر سپرده تا بدینوسیله ضربتی به تاریخ افغانها و شأن و مقام محصل استقلال شاه امان الله وارد کرده باشد.

تجارب ملموس تاریخی فقط در همین سه دهه گذشته، نشانگر این حقیقت تلخ است که بیشترین ضربات به تاریخ و به نسل تعلیم یافته پښتون، از جانب رهبران سیاسی پښتون وارد شده است. از کودتای ثور تا امروز، بهترین تعلیم یافته گان پښتون از سوی تره کی و امین و نجیب و حکمیتار و مولوی خالص و مولوی محمدی و سیاف سر به نیست شدند. بیشترین مکاتب و مدارس در مناطق پښتون نشین کشور از سوی طالبان پښتون پیرو ملا عمر و مولوی حقانی و گلبدین حکمتیار به روی فرزندان پښتون مسدود گردیده و صدها تن معلم پښتون در همین مناطق بجرم تدریس فرزندان پښتون گردن زده شده اند.

آقای محمد داوود مومند چند سال قبل در جریده دعوت چاپ ناروی نوشته بود که باری دوصد تن از تعلیم یافته گان ننگرهار منسوب به حزب افغان ملت از خدمت در اردوی رژیم ډاکتر نجیب الله فرار کردند و خود را به مولوی خالص در ننگرهار تسلیم نمودند، ولی مولوی خالص وقتی شنید که آنها افغان ملتی اند، گفت در اسلام، تنها ملت مسلمان قابل احترام است، افغان ملتی چه معنی دارد، بدون شک اینها کافراند و باید کشته شوند و امر کرد تا همه را تیرباران کردند. بدون تردید در میان این دوصد نفر انجنیرها، ډاکتران، حقوق دانان، ژورنالیستان، نویسندگان و هنرمندان وجود داشتند که با هزاران مشقت درس خوانده و خود را بدان درجه رسانده بودند، ولی این مولوی وابسته به ای اس ای پاکستان در یک دقیقه همه را نیست و نابود کرد (زهی سنگ دلی و جهالت!). همینگونه سایر رهبرانی که از

آنها نام بردم هر یک به نوبه خود دمار از روزگار تعلیم یافته گان پشتون و شخصیت های ملی مخالف خود برآورده اند. اکنون هم همین آقا که خود را داکتر و وطنم مینامد، از کجا معلوم است که این جفنگیات را به دیکته دشمنان تاریخ افغانستان نه نوشته باشد؟

این نوشته که چگونگی قتل امیر حبیب الله را با بیش قبض بگونه فلم های هالیوودی یا بالیوودی حکایت میکند، درمقایسه باروایات شاهدان عینی از آن واقعه در ۹۴ سال قبل، نه تنها کدام ارزش علمی و تاریخی ندارد، بلکه یک دروغ محض است و حامل هیچ حقیقتی نیست، و از این جهت که پیام آن در جهت تخریب شاه امان الله منظور و هدف نویسنده میباشد از نظر من مردود و شبیه همان سخنانی است که در سال ۲۰۱۰ از سوی وحید مزده زیر عنوان «نگاهی نو به تاریخ استقلال افغانستان» باری در سایت افغان جرمن آنلاین مطرح شده بود و من به تردید آن در چند مقاله پرداختم که در آرشیف مقالاتم قابل دریافت و مطالعه است.

می باید عناصر خبیر و آگاه پشتون متوجه جنبه تخریبی این گونه نوشته ها باشند که چون و پیروس های فایبری تمام یافته ها و بافته های تاریخی ما را نابود میکنند.

به ارتباط این برداشت آقای مستمند که نوشته میکند: آیا ددی مطلب نشر داسی معنی نلری چه غازی امان الله غازی نه وه بلکه یو قاتل او جاه طلب وه؟

باید گفت که ، آقای مستمند با قاتل برخورد دوگانه دارد، یکطرف قاتل را به این دلیل که گویا امیر حبیب الله خان "دانگلیس گوداگی- عروسک انگلیس" بوده ، محکوم نمیکند و با نویسنده مقاله که قاتل را "اتل- قهرمان" شمرده ، همنوا است، ولی امان الله خان را که (گویا ؟) به خواست او قتل صورت گرفته، محکوم میکند و او را قاتل و جاه طلب می نامد و لقب غازی را از او پس میگیرد!!؟ حالانکه غازی و شهید و جهاد و کافر و مسلمان و جنتی و جهنمی کدام مدال طلائی نیست که برگردن یا سینه کسی آویزه باشد، بلکه اصطلاحات اسلامی است که در جنگ با غیرمسلمانان تبلیغ میشود و تاثیر عظیمی معنوی دارند و در مورد کسانی که با کفار حربی به جهاد جنگ پرداخته باشند، بکار میرود نه به کسانی که برای کسب قدرت از دست مخالفین سیاسی خود کشته شده باشند.

دشمنان یا دوستان ناآگاه تاریخ افغانستان با اشاعه و نشر چنین اکاذیب میتوانند پیام های مخربی را به نسل های جوان و کم تجربه ما انتقال دهند که حتی که شخصیت های قلم بدست و باتجربه ای مثل آقای مستمند را هم عصبی و دلزده کنند. به همین دلیل من از روشنفکران افغان و آنهای که مسئولیت نشر رسانه های عمومی را بوش دارند، میخواهم تا چشم و گوش خود را به این مسایل بیشتر باز کنند و هر نوشته و هر مقاله را محض بخاطری که به پشتو نوشته شده، وحی منزل نپندارند و چشم بسته به نشر نرسانند، بلکه لازم است قبل از نشر آن را بخوانند و خود را به پیام اصلی نوشته آشنا و آگاه کنند و بعد اگر مناسب و مفید باشد به نشر برسارند. دشمن میتواند خود را همزبان و هملباس و همشکل یک پشتون ، به نام داکتر و ماستر و انجنیر و مولوی و معلم و غیره، جلوه دهد و بعد زهر خود را در ذهن و افکار جوانان ما بچکاند و به جهانیان نشان بدهند که این قوم صاحب هیچگونه ارزش اجتماعی و فرهنگی و سیاسی نیستند و بدون استحقاق در رهبری این جامعه قرار داشته اند. بنابراین میخواهم به آقای مستمند بگویم که بلی ما امکان و توان دفاع از افتخارات تاریخی خود را داریم و به چنین افسانه های پوچ و جعل و جفنگها ارزشی قایل نیستیم و آن را از روی اسناد تاریخی رد میکنیم.

مکشی برداستان صدیق وطنم:

خلاصه داستان بزبان دری چنین است: (شهزاده امان الله روزی درچرت عمیق فروفته بود، خانمش ملکه سراپا (شما ملکه ثریا بخوانید) برشهزاده صدا زد که آیا به فکر دوست نیزه بازت افتاده ای؟ شهزاده جواب میدهد که بلی به فکر استاد نیزه بازم بودم ولی نمیدانم که او اکنون کجا است؟ حتماً او را پیدا میکنم. بعد شهزاده خبر میشود که استادش در زندان امیر است. او را ملاقات میکند و به او اطمینان میدهد که بزودی وی را آزاد میکند. چندی بعد امیر به لغمان به هوای شکار میرود و شهزاده امان الله بجای پدر وکیل مقام سلطنت میشود، استاد نیزه باز را نزد خود فرامیخواند و اسرار خود را برایش میگوید و از او تعهد میگیرد که این راز را برای هیچکس نگوید. استاد نیزه باز که نظام خان نام دارد به شهزاده وعده میدهد که آرزویش را برآورده خواهد ساخت. فردای آن روانه جلال آباد میگردد و یک هفته بعد براسپ سیاه خودسوار شده راهی لغمان میگردد و پس از معلوم کردن خیمه امیر توسط دور بین، دریک شب تاریک و نسبتاً طوفانی اسپ خود را در یک گوشه می بندد و خودش (مثل بچه فلم زورو) از چهار حلقه پهره داران گذشته به خیمه امیر داخل میشود و با خنجر بر سینه امیر که بر تخت خوابیده بود میزند و بعد بدون آنکه صدایی از امیر بلند شود و کسی از آمدن و رفتن وی آگاه گردد دوباره از میان پهره داران میگردد و براسپ خود می نشیند و به جلال آباد برمیگردد. بر اثر این قهرمانی خان صاحب کامه، شهزاده امان الله به پادشاهی میرسد و با انگلیس اعلان جنگ میدهد و استقلال کشور را حاصل میکند، پس کسی که امان الله خان را به سلطنت رسانده و استقلال کشور را از انگلیسها گرفته، خان صاحب کامه است که تا زنده بود این راز را به کسی نگفت جز به نویسنده این داستا. قبرش در اطراف

چمن حضوری در سمت چهارراهی شاه شهید است. حکومت باید قبر او را پیدا کند و بمناسبت جشن استقلال هر سال بر قبر این محصل استقلال حمیل گل بگذارند.

قای داکتر وطنمل، لطفاً به سوالات من جواب بدهید! شما به هر منظور هر هدفی که این کذب نامه را نوشته اید باید بدانید که شما نمیتوانید با نشان دادن چند نام و چند درس، واقعه قتل امیر حبیب الله خان را با کلمات و جملاتی که شیوه نگارش افراد چپی افغانستان است بشکل سناریوی فیلم Zoro قالب کرده بخورد جوانان بدهید و از آن بهره برداری سیاسی بکنید. زیرا همانگونه که نوشته اید که "زیرو Zoro" هنرمند یک فیلم سینمایی است ولی شما نگفتید و ننوشتید که خان صاحب این هنر نمایی را در کدام مکتب هنری در ۹۴ سال قبل تحصیل کرده بود؟ آیا خان غیر از فیلم قتل امیر حبیب الله درخیمه اش که در میان چهارحلقه بهره داران محصور بود و بشدت از آن نگهداری میشد، در کدام فیلم دیگری هم بازی کرده بود تا مردم این هنر نمایی اش را تصدیق کنند؟ باور کنید که اگر این خوابنامه را برای کودکان و لسوالی کامه هم تعریف کنید، هیچ کودکی بدان باور نمیکند، زیرا شما صحنه های این فیلم فانتیزی را چنان بد نوشته اید که در هر قدم آن ده ها سوال در ذهن انسان خطور میکند.

شما از کجا دیدید و دانستید که شهزاده امان الله در چرت فرو رفته بود؟

شما در کجای قصر شهزاده قرار داشتید و صحبت ملکه ثریا را با شهزاده شنیدید؟ شما چطور فهمیدید که ملکه ذهن شهزاده را خوانده و گفته باشد: فکر میکنم در یاد دوست نیزه بازت فرو رفته ای و شهزاده هم آنرا تصدیق کند؟؟

این سخنان را از کی و در کجا شنیدید؟

ایا مگر شما مصاحب خاص شهزاده بودید تا این حالت را از نزدیک مشاهده کرده باشید؟ حتی اگر نوکر شهزاده هم می بودید شما حق گوش گرفتن سخنان شهزاده و ملکه را نداشتید. پس این سخنان شما چیزی بیش از خیابافی نیست. سپس شما از کجا دانستید که شهزاده راز دل خود را با خان برای قتل امیر در میان گذاشت. ایا شهزاده ۲۷ ساله که تا چند روز بعد بر تخت سلطنت می نشست اینقدر ساده و لوده بود که مشکل مملکت و تحصیل استقلال کشور را با کسی که متهم به راهزنی بود در میان بگذارد، برای ترور پدر خود از او کمک بگیرد؟ رسیدن یک نفر نا آشنا و مسلح با سلاح سرد بدون اینکه در شمار غلام بچه گان در بار بوده باشد به خیمه ای که چهار حلقه بهره دار از آن محافظت میکردند، کار ناممکنی بود، ولی سناریو نویس آنرا چنان به آسانی در دسترس آقای نیزه باز قرار میدهد که شبیه جنگ ارواح یا اجنه در فلمهای تجاری برای سرگرمی کودکان تهیه میشوند. اگر افسانه ساز، برای رسیدن ساده قهرمان خیالی خود، مینوشت که خان صاحب در جمله عساکر بهره دار شامل بود و امیر را با تفنگچه خود کشته است، شاید بیشتر قابل باور می بود، ولی از آنجا که هدف نویسنده کشیدن پای امان الله در قضیه قتل پدر بوده، سناریو را بشکل موجود نوشته است که کذب و دروغ از آن نمایان است.

چیز دیگری که مشت دروغور را باز میکند اینست که نویسنده برخلاف تمام روایت ها و شواهد عینی مدعی است که خان صاحب امیر را با ضربه پیش قبض خود به قتل رسانده است. اینهم ناشی از دست پاچگی یک ذهن خالی و ساده لوحانه است که مگر خود بگوید و خود باور کند، کسی دیگری اگر از عقل سلیم برخوردار باشد به چنین یاوه گوئیها و جعلیات خنده آور باور کرده نمیتواند.

میگویند دروغو حافظه ندارد، برآستی این دروغ گو از همان اول طرح خود دچار اشتباه شده است که موضوع قتل را که همه مورخین و شاهدان عینی آنرا توسط تفنگچه در بناگوش امیر قید کرده اند، آنرا بوسیله کارد بیان میکند. این دروغ اول بچه فلم کامه است.

دروغ نومی اینست که بچه فلم کامه، کارد را با شدت تمام طوری برسینه امیر فرو می برد که فریاد امیر را تا گوش آسمان بلند میکند ولی از نظر سناریو نویس (وطنمل؟) صدای امیر تا گوش غلام بچه های خاص امیر که در پشت پرده خوابیده بودند نمیرسد تا ضارب را دستگیر نمایند. جالب است که بچه فلم بعد از قتل امیر توسط کارد با یک جست برآسب بادپای خود می نشیند و از محل فرار میکند و کس ردپای او دیده نمیتواند، درست شبیه فلم های جادوگران فلم های امریکائی.

مورخان چی میگویند؟

در اینجا برای آنکه هدف این نوشته ضدملی- تاریخی، آقای وطنمل را بیشتر بر ملا کرده باشم، لازم میدانم تا اطلاعاتی را که مورخان و شاهدان عینی افغان در مورد قتل امیر حبیب الله خان توسط تفنگچه نه کارد و پیش قبض، از روی چشم دیدهای خود یا پدران و نزدیکان خود در اختیار ماگذارده اند از نظر بگذرانیم و بعد افسانه آقای افغانمل را به بررسی بگیریم.

۱- فیض محمدکاتب، مؤرخ دربار امیر حبیب الله خان، واقعه قتل و موقعیت خیمه و تعدد بهره داران را بیش از همه باددقت درج کرده، مینویسد: «وبه ساعت سه پس از نصف شب پنج شنبه هجدهم جمادی الاولی، مطابق اول حوت

سنه ۱۲۹۷ شمسی هجری، درحالی که ماهتاب از پرتو نورخویش کوه ودشت را روشن ساخته و پرده در بین خیمه خواب انداخته، **(درحالی که وطنمل میگوید در یک شب تاریک و طوفانی خان کامه عمل قتل را انجام داده است؟)** در بین ذات همایونی و دو تن غلام بچه گان که نوبت کشیک و خدمت داشتند، حایل بود، و در هفده موضع از اندرون و بیرون سرا پرده بزرگ که محیط خیمه خواب بود و ابواب و اطراف آن از کشیک چیان و منصب داران نوبتی به امر کشیک و پاسداری قیام و به بیداری در وظیفه خود اقدام داشتند، خانی غافل از خدا و باز پرس روز جزا، **تفنگچه حواله بناگوش داد نبوش والا کرده، گلوله کارگر افتاد و در پیشانی و قرب رستن گاه موی سر همایونی به قدر هسته بادامی پوست رخسارش را آماسیده و متورم گون نمود.** **(وطنمل میگوید که قهرمان قتل امیر با کارد برسینه امیر به حیات او خاتمه داده است؟)** که گویا ضارب در حالت نشستن از زیر رو به بالا تفنگچه خویش را حواله کرده، حضرت والا را هم چنان که بر پشت خوابیده دست راست بر روی سینه بی کینه روی به خدا داشت، هلاک کرد. **و آواز تفنگچه به ساعت دو چهل و چهل و دو دقیقه که بیست دقیقه از تکمیل ساعت باز مانده بود،** به گوش بعضی از اعیان اردو و خدمه خاص که در خواب بودند رسیده، از خواب بیدار شدند و خیال کردند که البته کدام دزدی به سرا پرده شاهی نزدیک آمده و پاسبانان و کشیک چیان آگاه گشته، تفنگ جانب او کشاده اند. و در این حال سپهسالار محمدنادرخان و عبدالاحدخان و سردار نصرالله خان نایب السلطنه و شهزاده عنایت الله خان معین السلطنه و نیک محمدخان ایشیک آقاسی حضور و محمدعزیزخان ایشیک آقاسی خارجه، و محمدولی خان سرجماعه غلام بچه گان خاص و شاه ولی خان رکاب باشی و احمدشاه خان سر میر اسپور و سردار محمدیوسف خان مصاحب خاص و غیره خدمه حضور از غلام بچه گان خاص و حضوری و پیش خدمتان و منصب داران نظامی و ایشیک آقاسی شیر احمدخان از **آواز تفنگچه** و ولوله و آشوب و گفتار بگیر و نمان کشیک چیان، از خواب بیدار و جانب خیمه شاهی رهسپار شدند و از کشف حال و فرورفتن اختر حیات حضرت والا در حسیض و بال آگاه گشته، همه در ورطه حیرت رفتند و یکی از آن میان از قاتل پرسیده، چون قاتل از خدا غافل معلوم نبود، سردار نصرالله خان در پاسخ فرمود که کشنده معدوم و نامعلوم است، نمیتوان کسی را به تصور و گمان مأخوذ کرد و دیگری از این اظهار سردار معزی الیه گفت: قاتل از ممالک خارجه نبوده و بجز از اهل اردوی معلی و خدمه خاص حضرت والا، مرتکب این فعل ننگین و نازیبی نشده است. زیرا که دزد از خارج فرودگاه اردو با کثرت کشیک چیانی که به فاصله چند گام از هم نور به پا ایستاده باشند، نمیتواند خود را رسانیده، اقدام در چنین کار دشوار خلعت آثار نماید. پس بایست که خدمه را که در شب اذن دخول و خروج در سرا پرده دارند و کشیک چیان ایشان را مانور دانسته مانع نشده و نمی شوند، با منصبداران کشیک چیان و پاسداران نوبتی، که در حین کشاد دادن تفنگچه مواظب پاسداری و بیدار بوده اند مأخوذ شود، تا پس از تحقیق و تدقیق کشف راز گردیده و قاتل بدست آمده و کبیر دیده، دیگری که از آرایش این کار ناهنجار برکنارند و به خود خجل و شرمسار می باشند، از اتهام و زبان طعن و لعن خواص و عوام مأموم آیند. و سردار نصرالله خان، در پاسخ این اظهار و گفتار او فرمود که در این وقت نازک فرصت اقدام کردن در امر موهوم و نامعلوم نیست و نبایست که جمعی را به خیال و گمان گرفتار ساخته، از خود بری و بیزار نمود...^۲

۲- میر غلام محمد غبار مؤرخ، که خود معاصر واقعه قتل امیر واز همه بیشتر کنجکاو بود، در این مورد مینگارد: «در زمستان ۱۹۱۹ هنگامی که امیر حبیب الله خان با دربار خود در شتائیه جلال آباد و لغمان مشغول تفریح و سردار امان الله خان عین الدوله بحیث وکیل سلطنت در پایتخت مقیم بود، یک حادثه سیاسی در موضع «کله گوش- لغمان» واقع شد که در زندگی اجتماعی افغانستان تاثیر عمیقی کرد. امیر حبیب الله خان در فروری ۱۹۱۹ (جمادی الاول ۱۳۳۷ق) با تمام دربار خود به قصد «شکار ماهی» از جلال آباد در لغمان رفت و در کله گوش خیمه زد. خیمه امیر یک دبرکه کلان بود که در یک گوشه آن تخت خوابش با پرده نی از صحن خیمه جدا میشد، در دور خیمه دهلیزی بواسطه یک دیوار تجری تشکیل شده بود که محل پاسبانی و استراحت غلام بچه ها و نوکریوال های حضور امیر بود و در خارج تجیر عساکر شاهی و افسران محافظ قرار داشت. در اطراف آن خیمه های درباریان افراشته بود. در دهلیز خیمه امیر، محمدخان غلام بچه و خارج دهلیز شاه علی رضا خان کندک مشر افسر نوکریوال بودند. شب پنجشنبه بود و ۱۸ جمادی الاول ۱۳۳۷ (مطابق ۲۱ فروری ۱۹۱۹) در ساعت ۳ بعد از نصف شب مردی مسلح- شاید با معونی- یک گوشه از دامن خیمه را بالا زده بسرعت داخل خیمه بزرگ گردید، درحالی که شاه آرام و بیصدا خفته بود، مرد دهن تفنگچه خود را در نهایت خونسردی در بن گوش چپ امیر گذاشته آتش کرد و بسرعت از راهی که آمده بود بدر رفت. گلوله تفنگچه طرف طرف راست پیشانی امیر را متورم ساخته بود و اما خارج نشد. بصدای تفنگچه محمدخان غلام بچه نوکریوال از دهلیز تجری با احتیاط داخل دروازه خیمه شد و از دور دید که شاه همچنان خفته است، مطمئن شد و برگشت، در صورتیکه شاه از جهان درگذشته بود و در خارج خیمه فریادی بلند بود که میگفت، در نزدیک خیمه امیر صاحب شلیک اسلحه شده است. بعدها گفته میشد که این فریاد از خود ضارب بوده است و همچنین گفته شد: همینکه ضارب از خیمه شاه خارج گردید فوراً از طرف شاه علی رضاخان کندک مشر گرفتار گردید ولی دفعتاً افسر عالی رتبه تری پیدا شد و بر رخ عسکر محافظ سیلی سختی کشیده ضارب را رها کرد و به کندک مشر گفت:

^۲ فیض محمدکاتب، سراج التواریخ، جلد چهارم، از بخش سوم، چاپ امیری، ۱۳۹۰ کابل، صفحات ۶۲۳-۶۲۴

آرام باشید، اعلیحضرت خوابند. در حال امیر حبیب الله خان به این صورت از بین برده شد و یکنفر سردار شاعر (سردار عبدالرسول خان متخلص به رسول) منظومه‌ئی در مرثیه امیر نوشت که یک بیت آن اینست:

گلوه بسرفراشیز زده اند تپانچه بسرسایه خدا زنده اند^۳

۳- آقای فضل غنی مجددی که بر ذخیره بزرگی از اسناد خاندان روحانی با نفوذ مجددی دسترسی دارد، کتابی نوشته زیر نام «افغانستان در عهد اعلیحضرت امان الله خان» در این کتاب موصوف در مورد قتل امیر حبیب الله خان مینوسد:

«در ساعت ۳، شب ۲۰ فیبروری ۱۹۱۹ واقعه مهم سیاسی در تاریخ معاصر افغانستان صورت گرفت که عبارت از قتل امیر مملکت امیر حبیب الله خان بود. قتل امیر صفحه جدید را برای مبارزه داخل خانواده سلطنتی باز نموده و استقراری که تقریباً سی سال را در بر گرفت بر هم زد. ...

واقعه قتل سوالات زیاد را به وجود آورده و انداختن تهمت بالای افراد و گروه ها ممکن است برای مدت زیادی ادامه یابد. اگر چه ما میدانیم- البته از خلال مطالعات تاریخی- که حادثه یا واقعه قتل یک ضربت قوی و سریع بود و شک در باره مرتکبین آن خصوصاً قوای خاص نظامی امیر موجود است، زیرا در معیت امیر قوای بزرگی که در رأس آن شخصیت های عالی مقام دولتی قرار داشتند و در وقت حادثه قتل حاضر بودند که تقدیم معلومات از قوای دولتی و قوماندان های آن قدری در موضوع روشنی خواهد انداخت.

خیمه امیر حبیب الله خان در وسط خیمه های نظامی اش قرار داشت که قوای نظامی امیر چهار حلقه بزرگ را می ساخت. حلقه اول را قوای خاص امیری به نام فرقه «سراوس» تشکیل می داد که تحت قیادت سردار شاه محمودخان برادر محمد نادرخان بود. حلقه دوم رافرقه «رکابی» تشکیل میداد که زیر قیادت سردار شاه ولی خان برادر محمدنادرخان بود. حلقه سوم تحت قیادت سردار احمد علی خان پسرکاکای محمدنادرخان بود. حلقه چهارم تحت قیادت سردار احمدشاه خان پسرکاکای محمدنادرخان بود. در پهلوئی این چهار فرقه نظامی دو فرقه نظامی مهم دیگر به نام های «فرقه شاهی و فرقه شش اردلی» تحت قیادت جنرال محمدنادرخان قوماندان اعلی نظامی بود.

از خلال مطالعه زمانی که که در آن قتل صورت گرفت دانسته میشود که خیمه امیر زیر کنترل شدید قوای نظامی قرار داشت که تعداد افراد آن به چهار هزار نفر می رسید و قیادت این قوا را خانواده جنرال محمدنادرخان بدست داشت، خانواده ای که امیر عبدالرحمن خان، پسر خود امیر حبیب الله خان را از نزدیکی با ایشان منع نموده بود. با این قوای بزرگ و امنیت قوی [چگونه] شخصی مجهولی توانست در ساعت ۳ شب ۲۰ فیبروری ۱۹۱۹ داخل خیمه امیر حبیب الله خان شود و بدون اینکه حاضر باشان داخل خیمه احساس نمایند، امیر را به قتل برساند و با وجود فیرتفنگچه بتواند به آرامی از خیمه به سلامت خارج شده ناپدید گردد.»^۴

۴- سید مسعود پوهنیار پسر مرحوم میرسید هاشم خان از پیشگامان جنبش مشروطیت، در مورد قتل امیر حبیب الله خان مینویسد: "به ساعت ۳ بجه بعد از نصف شب پنجشنبه ۱۸ جمادی الاول ۱۳۳۷ مطابق ۲۱ فیبروری ۱۹۱۹م، شجاع الدوله فراش باشی حضور آهسته به خرگاه امیر داخل شده با کمال آرامی تفنگچه را در شقیقه طرف چپ او خالی کرده به سرعت از خیمه خارج شد، اما کرنیل شاه علی رضاخان که شخص قوی و تنومندی بود، او را محکم گرفت لکن در همین اثنا سپه سالار محمدنادرخان که پوستین غزنی چی ابریشمین دوزی دراز سرتا قدم برشانه اش داشت رسیده، قفاق محکم بر روی شاه علی رضاخان زده، قاتل را رها کرد و گفت آرام باشید که اعلیحضرت خواب است، در حالی که او را بخواب ابد فرستاده بودند."^۵

چون در هر چهار روایت فوق یعنی روایت فیض محمدکاتب، غبار و فضل غنی مجددی، و پوهنیار مسعود، کشتن امیر بوسیله تفنگچه مشخص شده و بجز کاتب، سه نفر دیگر از دستگیری ضارب توسط شاه علی رضاخان تذکر داده اند، پس لازم است تا چشم دیدن های شاه علی رضاخان کندک مشر افسر نوکریوال، از قلم نواسه اش داکتر قطره نیز گزارش یابد.

۵- داکتر سیدهاشم قطره، نواسه کرنیل شاه علی رضا خان در مقالاتی تحت عنوان "گوشه پنهانی از تاریخ" نگاشته است: «در ساعت سه نیمه شب بیست و یکم ماه حوت^۱ سال ۱۲۹۷ هـ، امیر حبیب الله خان در خوابگاه خودش در کله گوش لغمان، با فیرگلوله ای که در مغزش اصابت کرده بود به قتل رسید. صدای فیر که از خوابگاه امیر برخاسته بود، سروصدایی را در خیمه های اطراف خوابگاه برپا نمود. کرنیل شاه علی رضا افسر حضور که تازه نوبت پهره اش را به پایان رسانیده بود و میخواست آماده استراحت شود و هنوز موزه راست را از پا در نیآورده بود که صدای فیر او را به وحشت انداخت و به شتاب جانب خیمه امیر نوید، نرسیده به خوابگاه امیر دید شخصی از در خوابگاه خارج شده به شتاب فرار میکند، اما کرنیل به سرعت خود را به او رسانیده گرفتارش نمود و شخص فرارکننده در اثنای فرار فریاد میکرد، امیر را کشتند، امیر را کشتند. وقتی هم گرفتار شد همان صداها را ادامه داد و

^۳- غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، ج ۱، ص ۷۴۱

^۴- فضل غنی مجددی، افغانستان در عهد اعلیحضرت امان الله خان (۱۹۱۹-۱۹۲۹) صفحات ۲۴ تا ۲۶

^۵- پوهنیار سید مسعود، ظهور مشروطیت و قربانیان استبداد، ص ۲۱۷

^۱- بیست و یکم ماه حوت، به نظر نادرست می آید، منظور نگارنده، بیست و یکم ماه فیبروری مطابق اول ماه حوت ۱۲۹۷ است.

در این اثنا سپهسالار نادرخان رسید و به کرنیل حضور امر کرد رهایش کن، چه خبر است، چرا سروصدا میکشید؟ امیر خوابست مزاحم نشوید. کرنیل رسم احترام بجا آورد و گفت: «صدای فیرتفنگچه از خیمه امیر شنیده شد. من دیدم این شخص از خوابگاه امیر خارج شده فرار میکند و داد می زند امیر را کشتند. اکنون گرفتارش کرده ام و تا معلوم نشود که در خیمه امیر چه گذشته است رهایش نمیکم. سپه سالار دوباره امر کرد رهایش کن. کرنیل پافشاری کرد. سپهسالار خشمگین شد و بر روی کرنیل سیلی نواخت اما کرنیل از امر او سر باز زده و گفت حفظ امنیت وظیفه من است نه از شما، سپهسالار ناچار صحنه را رها کرد و رفت.

شخص در حال فرار که تفنگچه هم با خود داشت شجاع الدوله یکی از نزدیکان و معتمدین دربار بود. بزودی آوازه قتل امیر توسط شجاع الدوله در خیمه ها پیچید. مداخله صریح سپهسالار برای رهائی قاتل او را هم مورد سوء ظن قرار داد. بناً به امر نصرالله خان نایب السلطنه که او نیز با امیر در شکارگاه بود، سپه سالار و برادرانش گرفتار شدند و با قاتل محبوس گردیدند. بلافاصله به موافقه اراکین دولت که همکاب امیر بودند، نایب السلطنه نصرالله خان به حیث جانشین امیر انتخاب گردید.^۷

۶- میر محمد صدیق فرهنگ، از قول حافظ سیف الله خان، سفیر هند برتانوی که همراه امیر به جلال آباد رفته بود، مینویسد که سفیر در گزارش خود به حکومت هند برتانوی، شاه ولی خان برادر سپهسالار نادرخان را بحیث قاتل امیر معرفی کرده بود، اما فرهنگ اضافه میکند که آقای غبار نویسنده و مورخ که در سالهای اول پادشاهی امان الله خان یعنی اندکی پس از واقعه امیر، در وزارت امنیت و بعد در ریاست تنظیمیه هرات همکار نزدیک شجاع الدوله بود، از زبان خود او (شجاع الدوله) روایت کرد که در کشتن امیر بدست خود اعتراف نمود.^۸

۷- مهدی فرخ سفیر ایران در عهد امانی در کتاب خود (تاریخ سیاسی افغانستان) نیر قتل امیر حبیب الله خان را بدو نفر از اهل دربار، یکی شجاع الدوله خان و دیگری سردار احمد شاه خان پسر عموی سپهسالار نادرخان نسبت داده ولی بر شجاع الدوله بیشتر تاکید کرده و علت آن را کینه ای دانسته است که شجاع الدوله از امیر در دل گرفته بود. زیرا در یکی از سفرهای امیر، دیرک خیمه امیر کج نصب شده بود و امیر بر شجاع الدوله چنان خشم گرفت که او را مورد ضرب و شتم قرار داد تا آنجا که دهن و دندان هایش را شکست.^۹

اکنون که به سوابق موضوع تا حدی آگاهی حاصل شد میتوان به نتایج آتی دست یافت :

۱- امیر با چهار هزار عسکر و افسر و صاحب منصبان عالی رتبه و غلام بچه گان درباری بمنظور تأمین امنیت محیط شکار و خوابگاه و نشان دادن دبدبه خود به لغمان رفته بود.

۲- خیمه امیر در میان چهار حلقه از محافظان و پهره داران و کشیک چیان وارد لیان نظامی برپا شده بود که ۱۷ دسته پهره دار هر یک به فاصله چند گام (شاید دو یا سه متر دور از هم) ایستاده بودند.

۳- خیمه های این چهار هزار سپاه و صاحب منصب باید اقلأً ساحه ای در حدود چهار صد متر در چهار صد متر یعنی تقریباً نیم کیلومتر در نیم کیلومتر را احتوا کرده باشد. داخل شدن شخص غریبه در این ساحه از نظر پهره داران پنهان شده نمیتوانست.

۴- در این ساحه که حریم شاهی خوانده میشد، هیچ خزنده و پرنده ای بدون اجازه مقامات مسئول حق دخول و یا خروج را نداشت.

۵- در اطراف خیمه شاه، بجز سردار نصرالله خان نایب السلطنه و شهزاده عنایت الله معین السلطنه و ایشیک آقاسی حضور (وزیر دربار) و محمدولی خان سرجماعه غلام بچه گان و شجاع الدوله خان فراش باشی و صاحب منصبان مورد اعتماد و نوکریوال و سپهسالار محمد نادرخان، و سردار شاه ولی خان رکاب باشی و سردار شاه محمودخان سراوس سپور، سردار احمد شاه خان، و چند تن دیگر از اراکین دربار کس دیگری حق نزدیک شدن به خیمه امیر را نداشت.

۶- تمام گزارش ها در این نکته متفق القول اند که قتل امیر بوسیله تفنگچه و محل ضربه در بیخ گوش امیر صورت گرفته است نه توسط قمه یا خنجر در سینه امیر.

۷- هیچ کس از شاهدان عینی نگفته اند که امیر بوسیله خنجر یا سیلوه یا سرنیزه در ناحیه سینه اش کشته شده است. بجز آقای صدیق و طنمل در داستان بچه فلمی اش.

۸- مؤرخین و حتی نوکریوال خیمه امیر، شاه علی رضا در همان ساعت ۳ شب ۲۱ فبروی، گفته است که قاتل را دستگیر کرده ولی سپهسالار نادرخان قاتل را از چنگ او رها ساخته است و آن شخص یا شجاع الدوله فراشباشی دربار و یا شاه ولی خان برادر سپهسالار و یا سردار احمد شاه خان پسر عموی سپهسالار بوده است. گرچه که در فرجام شخص شاه علی رضاخان به عنوان قاتل اعدام گردید.

^۷ - خاطرات حسن آبیگ، ترجمه و تحشیه فضل الرحمن فاضل، چاپ دوم، حواشی ص ۱۶۲

^۸ - فرهنگ، افغانستان در پنج قرن اخیر ج ۱، صفحات ۴۶۸ - ۴۶۹

^۹ - سید مهدی فرخ، تاریخ سیاسی افغانستان، چاپ دوم، صفحات ۴۳۰ - ۴۳۱

با در نظر داشت نکات فوق، حال اگر کسی پیدا شود و بگوید که آنچه مؤرخین و شاهدان عینی از واقعه قتل امیر گفته اند و ثبت تاریخ کرده اند، همه دروغ است و فقط آنچه آقای وطنمل شنیده و روایت کرده درست است، آیا کسی به چنین روایتی غیر مستند و فاقد مدرک و برهان منطقی ارزشی قایل خواهد شد؟ به فکر من که نه، زیرا که بدون مدرک و سند امروزه چنین ادعایی را کسی قبول نمیکند و باید هم که قبول نکنند.

متهمان قتل امیر از نظر شاه علی رضاخان کی ها بودند؟

فیض محمدکاتب، مؤرخ رسمی دربار امیر حبیب الله خان و امیر نصرالله خان حادثه قتل امیر و پیامدهای آنرا در جلد چهارم سراج التواریخ نوشته که ۹۰ صفحه را در برگرفته است. با توجه به این گزارش ها برخی از رخدادها خیلی شگفت انگیز مینماید. او جریان حادثه قتل امیر حبیب الله خان و پیامدها اقدامات سردار نصرالله خان که به شورش سپاه جلال آباد و در غل و زنجیر کشیدن خاندان سپهسالار نادرخان و سرانجام به سقوط امارت شش روزه امیر جدید و سلطنت امیر امان الله خان منتج گردید، بطور روزمره و حتی ساعت و اردر سراج التواریخ ثبت و ضبط کرده است. با توجه به گزارش او مطلب را پی میگیریم و سعی خواهیم کرد تا در مواردی ادبیات خود دمورخ (فیض محمدکاتب) بکار گرفته شود.

بروایت سراج التواریخ، بلافاصله بعد از شنیدن صدای تفنگچه در خیمه امیر، نایب السلطنه نصرالله خان و شهزاده عنایت الله خان و دیگر رجال بزرگ نظامی از خیمه های خود برآمده و به درخیمه امیر جمع شدند، شهزاده عنایت بر بالین پدر رفت و جسد بیجان پدر را در آغوش گرفت و اشک ریخت، مگر نایب السلطنه از دیدن جسد خون آلود برادر و محل فیرتفنگچه بر سر او امتناع ورزید، و نیز هیئتی برای تحقیق موضوع تعیین نمود تا قاتل را پیدا و دستگیر کند، گویی او میدانست که قتل برای آن صورت گرفته تا او را به سلطنت برسانند، لهذا حتی از افسر نوکریوال شاه علی رضاخان هم نپرسید که قتل چگونه واقع شده و پهره دار کی بوده آیا قاتل را دیده یا خیر؟ و به حاضرین گفت قاتل معلوم نیست و نمیتوان با حدس و گمان کسی را متهم کرد.^{۱۰}

شاه علی رضا خان نیز از مشاهده اوضاع عجالتاً خاموشی اختیار کرد. فردای شب ترور امیر روز پنجشنبه (۲۰ فروری) نعش امیر توسط موتر از لغمان به جلال آبا انتقال داده شد و در میدان گلف به خاک سپرده شد، و اما قبل از اینکه امیر را بخاک بپسارند، علی احمدخان ایشیک آقاسی ملکی به حاضرین گفت: تا جانشین امیر تعیین نگردد، نعش امیر سابق به خاک سپرده نمیشود و بعد دست خود را برای بیعت با سردار نصرالله خان پیش کرد، مگر شهزاده عنایت الله خان دست علی احمدخان را پس زد و خود اولتر به عمومی خود دست بیعت دراز نمود و به تبعیت از وی سایر حضار و اراکین نظامی و ملکی به نایب السلطنه نصرالله خان اظهار بیعت نمودند و او امیر گردید و میت بخاک سپرده شد.

روز جمعه دوم حوت ۱۲۹۷، در حالی که شجاع الدوله نخستین فرمان امیر نصرالله خان را در کابل به شهزاده امان الله خان تقدیم میکرد، امیر نصرالله خان برای اطلاع سپاه از مرگ امیر و ازدیاد دو روپیه در معاش عساکر به قشله نظامی رفت و سپهسالار نادرخان، سپاه را برای رسم تعظیم از نایب السلطنه به سلامی و ادای احترام هدایت کرد. سپس امیر نصرالله خان از قتل امیر بدست شخص نامعلومی و امارت خود بجای برادر یاد کرد. سپاه از شنیدن این خبر به ناله و شیون افتاد، امیر آنها را به سکوت فراخواند و گفت: «ما و شما خادم اسلامیم، نه چاکر یک تنی که از بهیوده گردی و طریق هوا و هوس نوردی، خودش کشته دست تقدیر آمد. اکنون شمار است که در حمایت اسلام بکوشید و چشم از حقوقی که دارید و مکلف به آن هستید نپوشید و مردانه وار کمر همت به خدمت دین سید المرسلین و حراست ملک و مال و جان و ناموس مسلمین چست بر بندید. این ناله و گریه کار مردان نیست.»^{۱۱} سپس سردار عنایت الله خان سخنرانی نمود و از بیعت خود به عثم یاد آور گردید و با شنیدن سخنان او رجال نظامی و سپهسالار نادرخان که تا آن لحظه از امیر شدن نصرالله خان اطلاعی نداشت مطلع شدند و به وی بیعت کردند. امیر جدید به قصرشاهی بازگشت.

روز یکشنبه ۲۱ جمادی اول (۲۳ فروری/۴ حوت) شاه علی رضا با سپاه لغمان به جلال آباد رسید و خود بحضور امیر نصرالله خان رفت و عرض فاتحه و بیعت نمود و به قشله نظامی برگشت. فیض محمد کاتب، متذکر میشود که "پس از ورود اردوی کله گوش و لمقان، در افواه جمهور انام سمر و مشتهر گشت که احمدشاه خان سراپور، امیر مبرور را به قتل رسانیده است."^{۱۲} معلوم میشود که شاه علی خان رضا خان دیگر نمیتوانسته خاموشی اختیار کند و واقعه دستگیری قاتل و رهائی او توسط سپهسالار را به زیردستان و سایر افسران حکایت کرده است. بنابراین کاتب هم اشاره میکند که: شاه علی رضا خان کرنیل، از زبان کشیک چیان خیمه امیر در کله گوش شنیده بود که

^{۱۰}-سراج التواریخ، جلد ۴ بخش سوم، ص ۶۲۳ ببعد

^{۱۱}-سراج التواریخ، همان جلد، ص ۶۳۰

^{۱۲}-سراج التواریخ، جلد ۴ قسمت سوم، چاپ ۱۳۹۰ کابل، ص ۶۶۳

: "احمدشاه خان سرمیر اسپور، امیر مغفور را به قتل رسانده بود"^{۱۳}

این آوازه ها زمانی به وخامت گرائید که شجاع الدوله خان وملا غلام و همراهان شاه با ابلاغیه ها و فرمان های شاه امان الله عنوانی مردم وامیر نصرالله خان به جلال آباد رسیدند وخبر سلطنت و امارت شهزاده امان الله در میان مردم وسپاه در قشله نظامی پخش گردید. امیر نصرالله خان که از سوی امان الله دچار تشویش واضطراب بود، همینکه نامه مردم کابل وفرمان امیر امان الله بدستش رسید و آنرا قرائت کرد، چنان منویات خود را باخت که میخواست هماندم از بیعت خود به امان الله خبر دهد، ولی مخالفت های میرزا محمد حسین مستوفی وتشویق وتلقین اوبه مقاومت وجنگ با سپاه کابل، نصرالله خان را از عزمش منصرف ساخت و به تلاش های بیهوده ای واداشت.

شورش سپاه جلال آباد و درغل وزولانه افتادن سپهسالار نادرخان:

روز چهار شنبه (۲۴ جمادی الاول/۷حوت ۱۲۹۷ش^{۱۴}) سپاه در قرارگاه نظامی جلال اباد دست بشورش زدند وخوهران قاتل امیر حبیب الله خان و قتل وی شدند. سپاهیان از میان خود یک نفر سرباز هراتی را بنام غلام رسول به حیث وکیل وقوماندان خود برگزیدند. سپهسالار نادر خان با اطلاع از شورش سپاه، برای خاموش کردن غایله بسوی قرارگاه نظامی حرکت نمود. دو برادرش شاه محمودخان وبرگد محمدعلی خان نیز وی راهمراهی کردند، همینکه سپهسالار وارد قشله نظامی شد، عساکر جلو اسپش را گرفتند و او را از اسپ بزیر آوردند ومحبوس کردند وبا همراهان وی نیز عین عمل را انجام دادند. بزودی خبر حبس سپهسالار وبرادرانش به سردار محمدیوسف خان مصاحب خاص امیر شهید، وسردار فتح محمدخان امین العسس ومحمدعزیزخان ایشیک آقاسی خارجه، واحمدشاه خان سرمیر اسپور و احمدعلی خان سرخان اسپور، که در محل اقامت شاه محمودخان، باهم نشسته بودند رسید و آنها را سخت مضطرب و پریشان ساخت. متعاقباً امیر نصرالله خان نیز از بلوای سپاه مطلع گردید، فوراً کس فرستاد و شهزاده عنایت الله خان نایب السلطنه ومیرزا محمد حسین خان مستوفی الممالک وعلی احمدخان ایشیک آقاسی ملکی را- که دوفتر اولی آماده رفتن به تگاو ونجراب برای جمع آوری لشکر برای جنگ با امیر امان الله خان بودند- احضار کرد ودستور داد تا به قشله بروند و سپهسالار را از دست عساکر رها کرده معلوم نمایند که عساکرچی میخواهند؟

آنها نزد سپاه رفتند و برگشتند وبه امیر نصرالله خان عرض کردند که عساکر قاتل یا قاتلین امیر شهید را میخواهند وسپهسالار را بخاطر اینکه نتوانسته از امیر بدستی حفاظت نماید وبه سبب غفلت او امیر به قتل رسیده، لهذا تا سپردن قاتل بدست عساکر، وی در حبس خواهد بود. امیر دو نفر روحانی با نفوذ محل(صاحب جان پاچا ونقیب صاحب) را نزد عساکر فرستاد، آنها از سپاه پرسیدند شما چکسی را قاتل امیر میدانید، بگوئید تا او را به شما تحویل دهیم ودست از فتنه کوتاه کنید! وکیل سپاه گفت ما فتنه نمیخواهم فقط قاتل را میخواهیم. هر دو روحانی بازگشتند وبه امیر نصرالله خان گفتند که: «ایشان به جز قاتل امیر هیچ چیز دیگر نمیخواهند وعزم تخریب حصار واسلامیت ونهب وغارت را جزم ندارند.وکسانی را که قاتل میدانند، دلایل بر اثبات قاتل بودن آنان را اقامت مینمایند ونام به نام نوشته داده اند... وچون نامنویس را که کرنیل شاه علی رضا خان به خط خود رقم کرده بود، به دست امیر نصرالله خان دادند، مکشوف افتاد که غلام بچه گان خاص وحضوری وبرادران سپهسالار را که همه در کله گوش ومحرم خلوت وجلوت با امیر شهید بودند ودر شب و روز وگاه وبیگاه حایل ومانع از دخول وخروج خود، در هنگام خواب وبیداری اعلیحضرتش نداشتند، رقم کرده بود که فرستاده شوند. وامیر نصرالله خان امر نمود که همه را قرار نام نویس فوجی به دست آورده نزد فوجی گسیل نمایند وسپاهیان نوبتی خدمت، چپ و راست، در پی اسامی افتاده و از جمله محمودلیخان سرجماعه غلام بچه گان خاص را که با علیاحضرت معلومات از بلوای فوج حاصل کرده به سواری موتر، راه کابل بر گرفته وشجاع الدوله فراش باشی، که در شب چنانچه گذشت گریخته بود، نیافته وبیگانه را پیهم بدست آورده، محبوس ورهسپر لشکرگاه ساختن آغاز نهادند.»^{۱۵}

کاتب می افزاید که: «مقارن این حال، جمعی از سپاهیان نظام که از نشر اعلان ماهی بیست رویه تتخواه که اعلیحضرت امیر امان الله خان در مجامع ومساجد ومعابر وشوارع در تاریکی شب امر افگندن کرده وبه دست ایشان افتاده، آهنگ بلوا وخونخواهی امیر شهید را بهانه قرار داده بودند، نعره زنان و چهار یارگویان، از لشکرگاه به درب سرا ونشیمین گاه عنایت الله خان شده، خواستار اجازت قتل سپهسالار محمدنادرخان آمدند و او در پاسخ استدعای ایشان فرمود که تنها از کشتن سپهسالار چه حاصل خواهند کرد و از قطع کردن شاخی از شجره خبیثه چه خواهند یافت وبه کدام تمنا و آرزو نایل خواهند گشت؟ پس باید این گونه درخت بارور تلخ را از بیخ وبن قلع وقمع کرد واز ریشه بایست کشید وکار عقل نیست که به بریدن غصنی اکتفا بنمائید و او هر چه از این سخنان به سپاهیان فرمود، ایشان هیچ به گوش

^{۱۳}-سراج التواریخ، همان چاپ، ص ۶۶۲

^{۱۴}- مثنی که قبل از این به سایت دعوت نت وتول افغان فرستاده شده، روز چهارشنبه ۲۴ جمادی الاول روز تاج پوشی شاه امان الله قید شده که اشتباه است، زیراتاج پوشی امیر امان الله در روز جمعه صورت گرفته که معادل ۲۸ فیروزی ۱۹۱۹ است.

^{۱۵}-سراج التواریخ، جلد ۴، بخش سوم، چاپ ۱۳۹۰ کابل، ص ۷۰۰-۷۰۲

قبول نشنوده سخت ایستادند و اصرار کردند که در حال امر کنید و اجازت دهید که سپهسالار را برخاک قبر ولینعم شهید خود کشیم و بکشیم، بعد درخت را از ریشه بر می آوریم و هر قدر شهزاده تکرار کرد، ایشان گفتار او رانشنیده در خواهش اصرار کردند تا که شهزاده مجبور گردیده فرمود خوبست شما مراجعت کنید، من نیز در عسکرگاه می آیم، بعد به حضورم او را از دم تیغ بگذارید. و از این مژده و نوید و وعده دادن شهزاده عنایت الله خان، سپاهیان نعره خوشی و خرسندی به جوش و خروش برکشیده و کلاه های خود را به دست خود در هوا انداخته، دعا کنان و ثنا خوانان از باغ شاهی برآمده، روی عودت سوی لشکرگاه نهادند. و چون شهزاده عنایت الله خان از گرفتاری به حضور عم خود و راه چاره جستن با او در عسکرگاه رفتن نتوانست، تا که به ساعت چهار از روز چهارشنبه مذکور سپاهیان سپهسالار و شاه محمودخان سراوس و محمدعلی خان برگد برادران او را غل و زنجیر به گردن انداخته و بر عراده شکسته حمل و جانب جای شهزاده عنایت الله خان از اقامتگاه سپاه نقل دادند که اجازت حاصل نموده، هر سه تن را بر تربت پاک شهید هلاک سازند و در این وقت شهزاده که در جای خود نبود و باعم معظم خود خلوت داشت، عمش با او قرار داد که امارت به او مفوظ گردیده، خود امیر نصرالله خان به بهانه سفر مکه و گزاردن افعال حج از خاک افغانستان بیرون شتابد و آنگاه که آتش فتنه خاموش گردد و جوش و خروش برداشته شود، از مکه معظمه زاد هاله شرفاً باز گشته به اتفاق مواظب امور امارت شوند و یا به یک یا دو تن خود واگذار آیند و بر این قرار در سجل عهد و سوگند نگار داده امضا کردند.^{۱۶}»

این هنگامه سبب شد که مصاحبان خاص امیر شهید به فکر فرار بیفتند و ساعت ۸ شام چهارشنبه بجانب بدر بروند، شاه ولی خان رکاب باشی هم هشت سرباز را مسلح و موظف کرد تا آنها را تا کابل همراهی کند، اما قبل از ساعت ۸ شام مصاحبان به این تصور که اگر فرار کنند، مبدا سپهسالار محمد نادرخان و شاه محمودخان و محمدعلی خان که در منزل سردار عنایت الله خان در غل و زنجیر کشیده شده اند، به قتل برسند، از تصمیم فرار منصرف شدند. مگر شیر احمدخان ایشیک آقاسی مصمم به فرار شد و براسپ خود سوار و در راه کابل روان گردید. هنوز چند قدمی نرفته بود که دید پنجاه شصت عسکر مسلح با چراغ های ارکین بسوی خانه مصاحبان روانند، دانست که قصد گرفتاری آنها را دارند. اندکی بعد سپاهیان به داخل منزل مصاحبان شده، سردار محمدیوسف خان و سردار محمد آصف خان و سردار محمد عزیز خان ایشیک آقاسی خارجه و شاه ولیخان رکاب باشی و احمدشاه خان سر میر اسپور را با سایر مردان خانواده دست بسته بیرون آوردند، و شیر احمدخان را نیز از اسپ بزیر کشیدند و "همه را در جای شهزاده عنایت الله خان برده و در حجره های حبس و قید انداختند و مجموعه همه را که پانزده تن میشدند، غل به گردن و بند بر پای کشیدند."^{۱۷}

بدینسان بقول فیض محمد کاتب، «پانزده تن از خاندان سپهسالار محمد نادرخان از قبیل پدر و برادر و عم و عمزاده و شوهر عمه و عمه زاده و چهارده نفر از غلام بچه گان خاص و حضوری امیر شهید گرفتار دست سپاهیان نظام و مغلول و محبوس گردیده، دو چار یاس و هراس آمدند و شب را بدون اکل و نان و شرب آب به سر برده، دوتن از سپاهیان نیز با ایشان در حجره تنگی بر بستر حراست محبوسین خوابیدند و پس از طلوع آفتاب روز پنجشنبه ۲۵ پنجم جمادی الاول، به ساعت ۸ صبح شخص غلام رسول خان از غرقه جانب ایشان نگریسته و سپهسالار او را دیده شناخت و به اندرون محبسش خواسته به دیگران معرفی کرد که وکیل فوجی همین کس است... او قتل امیر را به همه نسبت داده گفت که قاتل از شما خارج نیست، زیرا که از مدتها قبل در افواه افتاده بود که غلام بچه گان و خاصان دربار در قتل امیر کمر بسته و با هم در این امر سازگار آمده اند. و اکنون که شما را لشکریان گرفتار ساخته اند، پس از تحقیق و تدقیق غامض مشکوف میشود که قاتل کیست و اگر شما و غیره گرفتاران قاتل یا معاون قاتل نبودید، البته بدو آسیب و ضرری رها خواهید شد.»^{۱۸}

کاتب در مورد گرفتاری **مستوفی الممالک** میگوید: وکیل سپاه غلام رسول خان هدایت داده بود که علی احمدخان ایشیک آقاسی و مستوفی الممالک میرزا محمد حسین خان نیز باید دستگیر شوند، وقتی عساکر به عقب علی احمدخان رفتند وی به بهانه ای خود را از چنگ عساکر نجات داده جانب کابل فرار کرد ولی مستوفی الممالک دروازه خود را بروی عساکر نکشود و با تفنگچه خود فیر کرد. این امر خشم و غضب عساکر را برانگیخت و یکی از آن میان به قتلۀ عسکری شتافته موضوع را به اطلاع دیگران رساند و از آنسو عساکر چند عراده توپ را برای کوبیدن منزل میرزا محمد حسین خان مستوفی بیرون کشیدند و دیوار های منزل مستوفی را با خاک یکسان نمودند و خود مستوفی را کشتان کشتان بیرون آوردند. کاتب میگوید: «محمد حسین خان را با سر برهنه و لای و لجن به روی مالیده و دست بر عقب بسته، پای پیاده به کمال ذلت و فضحیت چون حیوان قلاده به گردن انداخته، کشتان کشتان و سقط و دشنام گویان داخل لشکرگاه کردند. و سپاهیان با سرنیزه تفنگ بر او تاخته، بلاد رنگ آهنگ هلاک و به خاک انداختنش نمودند. در عین هجوم و ازدحام، برگد محمدانورخان به عزم اینکه لک ها روپیه از مال دولت و عجزه ملت که سالها به جور و اکراه و رشوت اخذ و جمع کرده و هزاران نفر را از اعیان و اشراف و مامورین را به دسیسه و اعتساف، خانمان بر باد دمار

^{۱۶}-سراج التواریخ، جلد ۴، بخش سوم، چاپ ۱۳۹۰ کابل، ص ۷۰۴

^{۱۷}-سراج التواریخ، جلد ۴، بخش سوم، چاپ ۱۳۹۰ کابل، ص ۷۰۵-۷۰۶

^{۱۸}-سراج التواریخ، جلد ۴، بخش سوم، چاپ ۱۳۹۰ کابل، ص ۷۰۷

وهلاک داده است، اگر کشته شود، همه تلف ضایع میگردد، پس خود را بردوش او انداخته، برگردنش سوار شد و پایهای خویش را از دو طرف برسینه اش اوخته، هر دو دست بر سرش گرفت و در ظاهر چون حمارش سوار آمد و در باطن از هدف نوک سر نیزه شدنش نجات داد، زیرا که سپاهیان از بیم آسیب رسیدن به برگد محمدانور خان، ترک حمله کرده، سرنیزه خود را حواله او نکردند. وهم چنان محمدانورخان بردوش او سوار، از لای ولجن به کمال بد حالی در میرزش کشانیده و محمدانورخان از دوشش فرود گشته، به اندرون بیت الخلاء مقید داشتند و در ب مکان را بر سرش قفل زدند. در این حال جنرال عبدالرحیم خان سراز اوری کشیده و سپاهیان را از قتل میرزا محمدحسین خان مانع آمد فرمود که اگر خون ناپاک ونجس این خوک بی باک را بریزید، گویا در حقیقت زیان بزرگی به دولت رسانیده و منافع هنگفتی را که در نزد اوست، ضایع و تلف خواهید نمود. پس بهتر است که او را زنده گسیل کابل نمایند تا دولت پول و مال خود را از نزد او اخذ و قبض نموده، بعد هلاکش سازد و از این گفتار و ممانعت جنرال عبدالرحیم خان، سپاهیان پراکنده شده دست از قتل او برداشتند»^{۱۹}

فیض محمد می افزاید که «در روزشنبه بیست وهفتم (جمادی الاول)، نظامیان به امر ایشیک آقاسی محمودخان، که از طرف اعلیحضرت امیر امان الله خان، وارد جلال آباد شده بود، دست به کار فرستادن محبوسین در کابل اقدام نموده و گرفتاران دست خود را که به نام قتل امیر شهید در سلاسل و اغلال انداخته بودند، بر عراده های حمل اقبال بر نشانیده به حفاظت دسته ای از سپاهیان و سالاری کرنیل شاه علی رضا خان رهگرای دارالسلطنه ساختند»^{۲۰}

در کابل البته بدستور امیر امان الله خان غل و زولانه از دست و پای سپهسالار و متهمین برداشته شد و موضوع قتل مورد تحقیق قرار گرفت و سپس به محاکمه سپرده شد. از آنجایی که سپهسالار نادرخان دستگیری و به زنجیرو زولانه کشیدن خود و خانواده خود را از شاه علی رضا خان میدانست، با تمام توانش سعی نمود تا اتهام قتل را از خود دور و بردوش شاه علی رضا خان بیندازد، در نتیجه به قول غبار، در کابل شخصی بنام فتح علیخان جاغوری از خاندان سردار شیرعلی خان جاغوری به دروغ شهادت داد که او قاتل را دیده و می شناسد و او جز شاه علی رضاخان کسی دیگر نیست. در نتیجه شاه علی رضا محکوم به اعدام شد و سایر متهمین قتل امیر آزاد شدند. شاه امان الله پس از ابلاغ حکم قضای محکمه از جایش بلند شد و شمشیر از نیام کشیده دوباره در نیام کرد و گفت من از ریختن خون محکوم درگذشتم. «در حالی که در تمام حلقه های پایتخت علناً گفته میشد که قاتل امیر حبیب الله خان، شجاع الدوله فراش باشی (عضو جمعیت سری دربار) است نه کسی دیگری. همین شخص بود که در دوره امیر امان الله خان امین العسس کابل، وزیر امنیت عمومی، رئیس هیئت تنظیمیه هرات، و آخر وزیر مختار افغانی در لندن گردید. انگلیسها او را بد می دیدند و در سقوط دولت امانیه او را از لندن اخراج کردند. شجاع الدوله خان در برلین مقیم گردید و در همانجا حین جنگ دوم جهانی وفات کرد. مستوفی الممالک مرزا محمدحسین خان در ۱۲ ثور ۱۲۹۸ (۱۹۱۹) در باغ ارگ از درختی اوخته شد»^{۲۱}

از نظر غبار، قتل امیر حبیب الله فیصله حزب سری در بار بود:

این نکته را باید از نظر دور نداشت که یکی از اهداف مشروطه خواهان دوم، تحصیل استقلال کشور از انگلیس و اصلاحات اداره و تأمین عدالت اجتماعی در کشور بود. چون امیر حبیب الله خان مانع بزرگی در راه رسیدن مشروطه خواهان به این آرمان سترگ ملی به حساب می آمد، بنابراین آنها بالاخره به این فیصله رسیدند تا امیر حبیب الله خان را ترور کنند و بجای او سردار نصرالله خان را که عنصر ضد انگلیسی و ضد استبداد بود، موقتاً برقرار نمایند و سپس جای او را عین الدوله امان الله خان یکی از عناصر رادیکال مشروطیت بگیرد.

در این مورد یکی از اعضای رادیکال جنبش مشروطیت، آقای غبار، معلومات جالب و دست اول را در اختیار ما میگذارد و در تاریخ معروف خود (افغانستان در مسیر تاریخ) از "حزب سری دربار" و تصامیم آنها یاد می کند و مینویسد: «هسته تحول در نفس در بار نیز نشو و نما میکرد. اصلاح طلبان لیبرال درباری از روش امیر حبیب الله منزجر بودند. چون خود قدرت حرکتی نداشتند، باید در دور یکی از اعضای خاندان شاهی جمع شوند. این شخص سردار نصرالله خان نبود، زیرا او با آنکه مرد ضد استعمار و خواهان استقلال کشور بود، در اداره دولت دلبسته گی به نظام قرون وسطایی و سلطنت مطلق العنان شخصی داشت.... پس یگانه شخصی که در آن خانواده مورد توجه لیبرالهای در بار قرار گرفت، عین الدوله امان الله خان جوان صاحب نظر و ترقی خواه زحمتکش و متواضع بود که به زودی در رأس یک حلقه متجدد در بار قرار گرفت و او توانست نایب السلطنه را به حیث رئیس این انجمن سری شامل نقشه کودتای نماید، که در نظر بود امیر در جلال آباد توسط عسکراز بین برده شده و جایش به نایب السلطنه داده

^{۱۹}- سراج التواریخ، ج ۴، قسمت سوم، ص ۷۱۲

^{۲۰}- سراج التواریخ، ج ۴، قسمت سوم، ص ۷۱۳

^{۲۱}- غبار، ج ۱، ص ۷۴۵

شود. نایب السلطنه هم برای تحصیل استقلال و اصلاح اداره داخلی مجاهدت نماید. نایب السلطنه که از دولت انگلیس منتظر و از اداره برادر ناراض بود، پذیرفت. [برای اطمینان خاطر نایب السلطنه و اجرای این کودتا] ده دوازده نفر از اعضای جمعیت سری عهد نامه بی در قرآن تحریر و امضاء نموده به سردار سپردند.^{۲۱} غبار نام امضا کنندگان این تعهدنامه را نمی برد ولی از کسانی که در دربار هوا خواه شهزاده جوان امان الله خان بودند، اینطور نام می برد: «در دربار اشخاصی چون محمودلی خان و شجاع الدوله خان و غیره، در اردو افسران بزرگی (ظاهرأ سپهسالار نادرخان و برادرانش) و در خارج هردو رجالی چون فضل محمدجددی (بعدها شمس المشایخ)، سردار عبدالقدوس خان اعتماد الدوله و یک عده دیگر همه طرفدار عین الدوله امان الله خان بودند. مردم کابل و قسماً اطراف او را می شناختند مخصوصاً در ایام وکالت سلطنت که سال دومه در پایتخت مینمود، بازرسی او را به امور مردم و استعانه کنندگان و محبوسین دیده و به او حسن نظر داشتند. کسیکه او را جداً مراقبت و تعقیب میکرد، میرزا محمدحسین خان مستوفی الممالک (پدر استاد خلیلی) بود که هر حرکتی را در کابل اعم از نشرات مخفی و یا فیر برامیر و غیره را به گردن عین الدوله باریک کرد، درحالی که چنین نبود و عین الدوله و حلقه دربار چون هدف عمده بی در پیش داشتند، ابدأ دست به کارهای بیدارکننده و تهدید آمیز نمی زدند. معهداً امیر [بنابر راپورهای مستوفی الممالک] بر عین الدوله ظنین شد و او و مادرش را مورد تهدید حبس و طلاق قرار داد. مگر این هردو بر اثر وساطت نایب السلطنه نجات یافتند.

در ۱۹۱۸ فیر تفنگچه برامیر [از جانب عبدالرحمن لودین] در شوربازار بعمل آمد و این حادثه نامعلوم حلقه سیاسی دربار را مضطرب ساخت. در زمستان همین سال حزب سری دربار فیصله کرد که امیر حبیب الله خان را در جلال آباد از بین برده و نایب السلطنه را در مرحله اول به پادشاهی بردارند. اما نایب السلطنه در روز معین از خانه خود در جلال آباد خارج نشد. و به پارتی اطلاع داد که بکشتن برادر موافقت ندارم ولی به حبس او مخالفت نخواهم کرد. این عمل نایب السلطنه حزب دربار را از بنیاد در لرزه اندخت. پس تمام اقدامات و نقشه های طرح شده معطل گردید و تا یک سال دیگر تنفس عین الدوله و رفقاییش به شماره افتاد، زیرا زندگی همه در دست نایب السلطنه بود و قرآن عهد نامه پارتی در دست او سند غیر قابل تردید بود، [گرچه نایب السلطنه معاهدین خود را در معرض هلاکت قرار نداد] مگر همه اعضای پارتی به تارموی خود آویزان بودند. [البته پارتی خاموشانه ترکمین فرصت بود تا سال ۱۹۱۹ در رسید و امیر حبیب الله خان در لغمان کشته شد. (شب ۲۰ فبروی ۱۹۱۹) «^{۲۲} و فردای آن پنجشنبه (اول حوت ۱۲۹۷ش) سردار نصرالله خان برادرش قبل از خاک سپاری امیر شهید به امارت برداشته شد و بعد مراسم تدفین اجرا گردید.

دانشمند افغان داکتر عبدالله کاظم دو سند مهم تاریخی مربوط به امارت نصرالله خان را عنوانی شهزاده امان الله خان چنین گزارش میدهند: «اولین فرمان امیر نصر الله خان از جلال آباد عنوانی سردار امان الله خان عین الدوله و اهالی مقیم دارالسلطنه کابل، مورخ شام پنجشنبه اول حوت ۱۲۹۷ شمسی مطابق ۱۸ جمادی اول ۱۳۳۷ قمری، تحریری قصر شاهی جلال آباد :

«عالیجاه ارجمند سعادت مند عزیزالوجود بجان برابرم عین الدوله و باقی منصبداران نظامی و ملکی و معتبرین و اهالی علماء شرع شریف و کلانتران پایتخت حاضرین دربار دارالسلطنه کابل بدین مبین متین حضرت سیدالمرسلین صلی الله علیه و سلم استوار و محکم بوده مأمون و محفوظ باشند.

چونکه اعلیحضرت خلد آرامگاه حضرت سراج الملة و الدین پدر معظم و برادر مهربان و پادشاه من و امیر پادشاه و پدر و برادر شما ها برای دوره لمقان (لغمان - نوسنده) رفته شب پنجشنبه ۱۸ ماه حال منزل خیمه گاه اوشان در کله گوش بوده آرامگاه خود آرام کرده بودند، بوقت عمل سه بجه شب مذکور بفر کله تفنگچه کدام شخص کافر ببین شیر و نامعلوم به شهادت رسید. (انا الله و انا الیه راجعون) ؛ روز پنجشنبه مذکور نعش شهید سعید خلد آرامگاه را به آرامی به حمل موثر به باغ شاهی جلال آباد آورده سران و سرکرده گان حاضرین جلال آباد را از واقعه جانکاه مذکور واقف نمودیم.

ارجمند سعادت مند عزیزالوجود بجان برابرم معین السلطنه (شهزاده عنایت الله خان فرزند بزرگ امیر- نویسنده) و باقی خاندان جلیل الشان شاهی و اولاده جد امجد و سادات و علما و منصبداران نظامی و ملکی و معتبرین و عمله و اهالی کار و سایر رعایای نظامی و ملکی بحضور حاضر و مسئله شرعی فقه شریف که مأخذ از کلام ملک علام و احادیث نبوی صلی الله علیه و سلم است از راه دین و هوس بحضور عرض نمودند که تا نصب امیر نشود، نعش شهید سعید خلد آرامگاه بخاک سپرده نمیشود. همه متفق الرأی بیعت امارت برای من نمودند. اگرچه این ماتم جانکاه بسیار صعب بود و شاق گذشت اما حمایت ناموس اکبر که دین متین است و حفظ ناموس شما اهالی ملت و دولت علیه را

^{۲۱} - غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، ج ۱، ص ۲۲۵

^{۲۲} - غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، ج ۱، ص ۲۲۶

بالاتر دانسته بیعت جمهوری را قبول فرمودیم و نعش شهید سعید بروز مذکور به خاک سپرده شده از واقعه و امر امارت خویش قرار بیعت فوق شما ها را آگاهی نمودیم. شما ها غم و الم و اندوه این واقعه را به امر دین متین سیدالمرسلین صلی الله علیه و سلم تکیه داده برای تن وجودیکه سبب حفظ ناموس و بعینه پدر و برادر شما ها بود، طلب آمرزش نموده خود ها را بفضل خداوند جمع دارید که خداوند بفضل خود حفظ امور دین و دنیای شما اهالی ملت را مینماید و از خداوند تبارک و تعالی مسئلت مینمایم که دین مبین حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و سلم را از چشم زخم زمانه نگهداشته و مرا از روی مرحمت خداوندی خویش توفیق عنایت فرماید که خدمت دین اسلام که برای هر پادشاه مسلمان واجب و لازم است که بجا بیاورد و بجا آورده است، تسلط دشمنان دین را حتی الوسع کوتاه دارم و خود را و شما ها را با جمیع اهالی اسلام خصوصاً اهالی افغانستان را بخداوند قادر توانا سپرده یاری از درگاه حضرت الهی میخواهم و امید اجابت را دارم چون لازم بود شما ها را خبر و اطلاع دادم.» (امضاء امیر نصر الله)

آقای داکتر کاظم دومین فرمان امیر نصر الله خان را عنوانی شهزاده امان الله خان که همزمان با فرمان اولی تحریر شده و به وسیله شجاع الدوله خان غوربندی فرمایشی روز بعد به ساعت ده بجه صبح جمعه مورخ دوم حوت ۱۲۹۷ برای شهزاده در قصر عین العماره کابل تسلیم داده شد نیز گزارش داده که حاوی مطالب فرمان اولی است و علاوه میکند:

باوصول فرمانهای امیرنصرالله خان به دارالسلطنه کابل، حوالی ظهر روز جمعه دوم حوت شهزاده امان الله خان عین الدوله که وکیل پدر در کابل بود، در برابرنصرالله خان و امارت او اقدام کرد. او در قدم اول صاحب منصبان و عساکر را فرا خواند و درباره شهادت پدر خود و دست اندرکاران آن صحبت نمود و گفت: «من قاتل را قریباً می شناسم، کسی که تخت سلطنتش را پیش از آنکه اننی تشبثی در پیدا کردن قاتل کند، بی استحقاق برای خود تعیین نمود» و علاوه کرد: «من دست همه مردمی را که در کله گوش بودند، بخون گلگون ناحق ریخته پدر خود آلوده می بینم و من عزم کرده ام که خون پدر را به هدر نمی گذارم.»

دراین وقت پیش از همه نایب سالار صالح محمد خان صادقانه دست شهزاده امان الله خان را گرفت و گفت: «اگر کسی هست که خون پدر خود را میگیرد، من باهمه هستی خود آماده ام و در رکاب همایونی به ریختن خون خود حاضرم». در اینجا حاضرین همه دست بیعت داده از حاضر بودن خود در رکاب شهزاده اظهار آمادگی کردند.^{۲۴}

داکتر کاظم می افزاید که، شام همان روز شاه جدید امان الله خان اعلامیه ذیل را شخصاً تسوید و به تعداد دویتم هزار نسخه در مطبعه حروفی کابل به چاپ رسانید و امر کرد تا به سرعت بین مردم در مرکز و اطراف توزیع گردد.

متن کامل اعلامیه سلطنت امیر امان الله خان

تحت عنوان «اشتهار واجب الاظهار»

«ای ملت معظمه افغانستان، نام سرزمین اسلامیه و ای رعایای صادق و فرزندان حقیقیه پدر من و پدر شما علیحضرت سراج الملة والدين خاقان مغفرت قرین که شهید گلوله طپانچه غدار و خیانت ارباب جنایت گردیده است!

بر همه شماییان اعلان و اعلام میشود که آن تاجدار بزرگوار که یک پادشاه مسلمان و از قوم و ملت غیور همین مملکت پاک و مقدس افغانستان بود یعنی پادشاه شما و از قوم و جنس شما بود، در لیله پنجشنبه ۱۸ ماه جمادی الاول سنه ۱۳۲۷ در اثنای که موقع کله گوش نام موضع لمقان تشریف داشتند، در ساعت سه بجه شب در بستر خواب گاه حضرت شاهانه شان بضرط گلوله طپانچه شهید کرده شدند. (اناالله و انا الیه راجعون)

این ماتم و مصیبت را برای خودم خاص نمیدانم بلکه خودم را با شما شریک در غم و ماتم می شمارم زیرا آن شهریار خوبی کردار پدر همه ما و شما بود بنابراین چنانچه شاعری گفته است: «از سرخون پدر فرزند صالح نگذرد»، بر ما و شما فرض و واجب است که همه مایان بالاتفاق برادروار انتقام پدرم که شهید مظلوم دست خائنان دین و دولت اسلام گردیده حاضر و کمر بسته شویم و تا انتقام آن خون را نگیریم، آسوده ننشینیم.

خود من که در وقت حیات پدر بزرگوارم به مقام وکالت دارالسلطنه کابل از طرف حضرت شاهانه شان موکل و مؤظف بودم و حال به اصالت آن بار سنگین امانت را متوکلاً و معتصماً بالله در عهده خود گرفتم و برتخت سینه افغانیه بر دو مقصد بسیار مقدس و مهم بالعز و الاقبال جلوس نمودم.

^{۲۴} - داکتر عبدالله کاظم، جریان این ریداد تاریخی در شماره اول سال اول جریده امان افغان، صفحه ۹ به تفصیل درج شده است.

اول مقصد خدمت دین مبین حضرت سید المرسلین محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم است که برترین و احسن ترین مقصد و مآرب همان است و آن بدین پوره میشود که شما امت ناجیه حضرت محمد الامین (ص) و ملت غیور و دیندار افغانستان نشین محض بهمین مقصد مقدس نخستین با من همدل و همزبان گردید و دست و فاق و اتفاق را به یکدیگر داده در مقابل حملات و مهاجمات دشمنان دین و ملت حاضر و مهیا باشید. ولیکن درین خصوص شرط اول همین است که ما فرزندان آن پادشاه رحیم القلب بسیار مهربان انتقام خون ناحق بسیار آشکار و عیان او را باید بگیریم.

ای ملت و قوم عزیز من! این خون ناحق و غدر مطلق از دوحال خالی نیست: یا به تحریک سرانگشت خارج بوقوع آمده خواهد بود، یا از داخل است که هم از طرف چنان شخصی بوده خواهد بود که مدعی سلطنت بوده باشد تا او را برداشته، خود برجایش بنشیند و بهر صورت خود من که انشاءالله فرزند صالح و صلیبی شان هستم تا انتقام خون پدر خود را بگیرم، شمشیر در غلاف نخواهم کرد و از همه شما برادران دین و وطن امید دارم که مرا در این حق صریح من برادروار مددگاری رسانید.

انصاف شود یک آدمی چون از شما رعایا پدرش کشته شود، در پیش من آمده خود را خاک ها میمالید و او بیلا می کنید، اینک حال قضیه بعکس آن واقع شده یعنی من که در این وقت با بیعتی که اهالی دارالسلطنه و نواحی آن و مشایخ کرام و سادات عظام از صنف جلیل عسکری و ملکی مردانه وار با تمام غیرت و شهامت کرده اند، بالاستحقاق پادشاه شما و در حقیقت خدمتگار محافظه جان و مال و ناموس شما هستم، پدر کشته میباشم و از شما مددگاری و همدردی خون پدرم را میخواهم. مقصد اول من همین بود که گفته شد.

مقصد دوم: قبول نمودن بار امانت را این است که در یک بار دویاری که به وکالت سلطنت مأمور شده بودم البته تا به یک درجه به شما برادران وطن و رعیت و ملت خود را شناختانده باشم که یگانه آرزوی من بحق رسانیدن مظلومان و دادستان بی نوایان است، نیت یگانه من همین است که استعداد و قابلیت خدادادی که ذات اقدس خالق عظیم الشان ما در خصوص اجرای عدالت و رفع ظلم و بدعت در دماغ و قلب من القا فرموده است، آنرا از قوه بفعل بیاورم.

اول: بر همه شما رعایای صادق و ملت نجیب خود این را اعلان و بشارت میدهم که من تاج سلطنت اسلامیة افغانستان را بنام استقلال و حاکمیت آزادانه داخلی و خارجی افغانستان بسر نهاده ام؛ مختصر معنی استقلال و آزادی داخلی و خارجی دولت اینست که قبل ازین دولت ما را بعضی دشمنان خارجی ما سلطنت بااستقلال آزاد داخل و خارج نمی دانستند بلکه در بیرون ما را آزاد نمی شناختند، حالانکه مانند مردم افغانستان یک قوم جلیلی که آزادی را سعادت خودها و از ادوار تاریخ بهر طرف دنیا باربار شناختانده باشد، چطور میشود که نام حمایت و یا آقایی کدام دولت خارج غیردین و ملت خود را بر خود قبول کند؟ حاشا! آگاه و دانا باشید.

ای ملت و قوم نجیب من! دولت افغانستان هروقت آزاد و مستقل بوده و خواهد بود و من بهمین نام مقدس حکمرانی آنرا قبول کرده و بشما بشارت دادن را ضروری دانستم که شما قوم و ملت آزاد و مستقل هستید که حق حمایت و نگرانی هیچ کدام دولت خارج بر شما نیست.

دیگر اینکه حضرت پروردگار ما خالق یگان لاشریک و لانظیر که پادشاهان است در کلام برحق خود میفرماید: و شاورهم فی الامر فاذا عزمتم فتوکل علی الله، اینک من چنانچه در همه امور کلام خدا و رسول خدا را رهبر همه کارهای خود اتخاذ کرده ام.

ای ملت عزیز و ای قوم با تمیز! بردین استوار، در حفظ ناموس دین و دولت و ملتی خود بیدار، برنگهبانی و دوستی خود هوشیار باشید.

در انتقام خون پدر حقیقی من و پدر معنوی که به حقیقت پدر شما بود، بامن دست اتفاق و پای همت را پرفشار دارید. باقی از درگاه حضرت اقدس لایزال خود و شما و جمله اهل اسلام و بنی نوع انسان خیر و توفیق

میخواهم.»^{۲۰} غبار با کمی تفاوت جریان دریافت فرامین امیر نصرالله خان و عکس العمل شهزاده امان الله را گزارش داده مینویسد: «همینکه امیر حبیب الله کشته شد، خبر مرگ او در ۲۳ فروری [کاتب: روز جمعه بساعت ۱۱ صبح نوم حوت ۱۲۹۷ ش،^{۲۱}] توسط شجاع الدوله خان فرارش باشی، آنکه گفته میشد کشنده امیر است و هم عضو حزب سری در بار بود، بکابل رسید و مجلسی مرکب از افسران و رجال بزرگ دربار بریاست شهزاده امان الله خان عین الدوله منعقد و فرمان شاه جدید امیر نصرالله خان قرائت گردید. در این فرمان گفته شده بود که امیر بدست مردناشناسی کشته و سردار نصرالله خان نایب السلطنه به پادشاهی برداشته شد، بایستی عین الدوله بیعت نامه کابل را گرفته به جلال آباد بفرستد... امان الله خان که میدانست اردوی افغانستان به شاه وفادار است بایستاد و گفت: شهادت امیر به تحریک کسی است که خود

^{۲۰} - افغان جرمن آنلاین، مقاله داکتر کاظم "نگاهی به چند سند تاریخی" ۱۹/۸/۲۰۱۲/ نیز: سراج التواریخ، جلد ۴، بخش سوم، ص ۶۶۷-۶۷۰

^{۲۱} - سراج التواریخ همان جلد، ص ۶۴۴

طالب سلطنت است (منظور سردار نصرالله خان بود)، لهذا من بدستان خون آلود بیعت نمیکنم و به تنهایی برای گرفتن انتقام حاضرم. کسی که با رأی من موافق است بدست راست من بایستد و نخستین کسی که پیش شد صالح محمدخان نایب سالار قوماندان لوی اول سپاه کابل بود. او دست امان الله خان را به بیعت گرفت و وفاداری خود را اظهار داشت و در دست راست او بایستاد. درباریان موقع شناس نیز از او تبعیت کردند. جنرال عبدالوکیل خان بیرون رفت و سپاه کابل را بسرعت احضار و در برابر سلام خانه بحالت تیاری در آورد. امان الله خان سواره رفت و سلام عسکر را پذیرفت و در نطقی که نمود گفت: سپاه حافظ کشور و استقلال مملکت است پس باید رفاه و آسایش او مد نظر دولت باشد. درحالی که سابق چنین نبود و اما در آینده چنین خواهد بود. عساکر سلام شاهی نواخت و توپخانه به صدا در آمد.

فردا ۲۴ فبروری مردم کابل و قشون پایتخت در میدان مرادخان اجتماع بزرگی نمودند. امیر امان الله خان سواره و تنها در بین جمعیت داخل شد و درحالی که شمشیر برهنه در کمر آویخته بود، در همینجا بود که او نطق مشهور و تاریخی خود را نمود. او استقلال خارجی افغانستان و آزادی فردی را در داخل کشور اعلان کرد. و از مساوات و برابری، آزادی ملت و تأمین عدالت و صداقت دولت جدید حرف زد. غریو شادی و تهنیت از جمعیت برخاست. ^{۲۷}

استعفای نصرالله خان از امارت:

در روز پنجشنبه ۲۵ جمادی الاول، سردار نصرالله خان از امارت شش روزه خود که سه روز آن را در مراسم سوگواری و جمع آوری بیعت از مردم محل گذرانده بود و سه روز دیگر را با تشویش و اضطراب از ناحیه عدم قبولی امارت وی از جانب شهزاده امان خان و توطئه های مستوفی الممالک و قاضی عبدالرزاق برای مقاومت و جنگ با امیر امان الله خان گذرانده بود ولی موفق به تحقق هیچ یک از گفته های آنها نشده بود، سرانجام مجبور به استعفا از امارت و بیعت به امیر امان الله خان گردید و بیعت نامه را با این عبارات نوشت و به کابل گسیل داشت:

«حضرت الهی جل سلطانه وجود عزیز فرزند ارجمند کامگار و نور دیده برخوردار امیر امان الله خان را از حوادث روزگار برکنار داشته، به مقاصد دارین کامیاب گرداند، و چون به موجب التجا و بیعت ارجمندان سعادتندان معین السلطنه و عضد الدوله و باقی ارجمندان عزیزان و خدام حضور و صاحب منصبان نظامی و ملکی امارت افغانستان را قبول کرده، مشروحاً به حضور آن ارجمند عزیز الوجود اطلاع داده بودم. در ثانی اطلاع دهی آن فرزند ارجمند برای من رسید و معلوم شد که مردمان دارالسلطنه کابل به حضور شما بیعت نموده و شما قبول امارت دولت افغانستان را برای خود کرده اید، لهذا چون خود من خواهش امارت را نداشتم، و محض از برای سرپرستی شما یاران و لحاظ حفظ دین و ملت افغانستان آن بارگران را بردوش خود قبول نموده بودم و هرگز به نفاق و آزردهی شما روا دار نبودم و نیستم و شما را فرزند دلبند ارجمند خود می شمارم، بنابراین خود من به رضا و رغبت خود، از امارت افغانستان استعفا نموده از درگاه حضرت الهی جل جلاله، امامت و امارت آن فرزند ارجمند را نیک و مبارک و پاینده و باقی می خواهم. انشاء الله تعالی. خود من عازم دارالسلطنه کابل گردیده، و به دیده بوسی فرزند ارجمند خود کامیاب شده، دست بیعت برای آن فرزند ارجمند خود خواهم داد باقی ایام به کام باد.» ^{۲۸}

بگفته کاتب، اعلیحضرت امان الله خان با رسیدن این استعفانامه فوراً آنرا فوتوگرافی کرده به تمام ولایات و قشله های نظامی فرستاد تا جلو هرگونه فتنه را گرفته باشد و هم روز نهم حوت ماه شمسی را روز جشن امارت خود قرار داد. ^{۲۹}

همزمان با مواصالت استعفای امیر نصرالله خان در (روز جمعه نهم حوت / ۲۸ فبروری ۱۹۱۹) شهزاده امان الله برای اعلام تاج پوشی خود با همراهی فضل محمد مجددی (بعدها شمس المشایخ) به مسجد عیدگاه رفت و به مردم افغانستان و شهریان کابل سخنرانی کرد و گفت:

«اول بر همه رعایای صدیق ملت نجیب خود این را اعلان و بشارت میدهم که من تاج سلطنت افغانستان را بنام استقلال و حاکمیت داخلی و خارجی افغانستان بسر نهاده ام.» ^{۳۰}

و بعد گفت: «ملت عزیز من! من این لباس سربازی را از تن بیرون نمیکنم تا که لباس استقلال را برای مادر وطن تهیه نسازم! من این شمشیر را در غلاف نمیکنم تا که غاصبان حقوق ملت را به جای خود [شان] ننشانم! ای ملت عزیز و ای سربازان فداکار من! بیاورید آخرین هستی خود را برای نجات وطن، بیایید تا که سرهای پر غیرت خود را برای خلاصی وطن فدا سازیم! ^{۳۱}»

^{۲۷} - غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، ج ۱، ص ۷۵۲-۷۵۳

^{۲۸} - سراج التواریخ، ج ۴، قسمت سوم، ص ۷۰۸

^{۲۹} - سراج التواریخ، ج ۴، قسمت سوم، ص ۷۰۸

^{۳۰} - سراج التواریخ، جلد ۴ بخش سوم، ص ۶۶۹، اعلامیه اشتها امیر امان الله خان

^{۳۱} - حبیب الله رفیع، مقدمه حاکمیت قانون، ص ۸، سراج التواریخ، جلد ۴، بخش سوم، ص ۳۶۹ (اعلامیه اشتها امیر امان الله خان)

این سخنان شاه آزادی خواه از جانب سربازان و افسران و شهریان کابل با غریب و نعره های الله اکبر و زنده باد امیر امان الله! بدرقه شد. یکی از روزهای پراهمیت تاریخی برای افغانها روز ۱۳ اپریل ۱۹۱۹ است. شاه امان الله در این روز، مجلسی

در دربار کابل، شامل دیپلماتان خارجی و بزرگان و مشران ملکی و نظامی کشور برگزار، و در آنروز استقلال افغانستان را با این جملات اعلام کرد: " من خودم و مملکت خودم را از لحاظ داخلی و خارجی کاملاً آزاد و مستقل اعلان نمودم. بعد از این کشورما، مانند سایر دول و قدرتهای جهان، آزاد است و به هیچ نیروی، به اندازه یک سر موی اجازه داده نمی شود که در امور داخلی و خارجی افغانستان مداخله نماید و اگر کسی به چنین امری اقدام نماید، گردنش را با این شمشیر خواهم زد." و سپس رو بجانب سفیر انگلیس (حافظ سیف الله) نموده پرسید: « آنچه گفتیم فهمیدی ! » سفیر انگلیس با احترام و تعظیم جواب داد: « بلی فهمیدم.»^{۳۲}

وقتی امان الله خان از کشتار و وحشیانه استعمارگران در روز ۱۳ اپریل در شهرهای مختلف هند مطلع شد، در محکوم کردن آن مجلسی ترتیب داد و با یادآوری از قتل عام مردم هند در لاهور، دهلی، جلالیان و الالباغ امرتسر، اشک ریخت و مردم را به جهاد علیه انگلیس دعوت کرد. مردم آزادی خواه افغانستان به صدای برحق شاه جوان خود لبیک گفتند و تاسوم می ۱۹۱۹ خود را برای سومین نبرد یعنی جنگ استقلال آماده کردند.

مردم افغانستان در تحت رهبری زعامت جوان دلیر خود شاه امان الله، نخستین مردمی بودند که باقوی ترین قدرت استعماری وقت، یعنی انگلیس که آفتاب در قلمروش غروب نمیکرد، قهرمانانه رزمیدند و سرانجام انگلیسها را وادار به قبول متارکه جنگ و مذاکره برای استرداد استقلال کشور خود ساختند. نتیجه منطقی این مذاکرات پیمان صلحی بود بین نمایندگان افغانستان و حکومت هند بریتانوی که در ۸ اگست در راولپندی امضا گردید و در ۲۸ اسد مطابق ۱۸ اگست ۱۹۱۹م به توشیح شاه جوان و بیدار افغان رسید و افغانها از آن پس **همین روز ۲۸ اسد** را بحیث روز استرداد استقلال خود شناختند و آن را هر ساله گرامی میدارند.

نتیجه:

یکی از اهداف نخستین مشروطه خواهان نوم (که رهبر واقعی آن محمود طرزی بود) ولی در ظاهر سردار نصرالله خان برادر امیر، و در واقع شهزاده جوان امان الله خان داماد محمود طرزی قرار داشت)، حصول استقلال افغانستان از انگلیسها بود. با توجه به اهداف جنبش مشروطیت، تصمیم قتل امیر از سوی اعضای جنبش گرفته شده بود و بعد از امضا در حاشیه قرآن به سردار نصرالله خان سپرده شد و چون عمل سوء قصد بر جان امیر در شوربازار کابل توسط عبدالرحمن لودین، خطر جدی را متوجه جنبش کرده بود و امیر دادن سزا به اعضای جنبش از قبیل عبدالرحمن خان و عبدالهادی خان داوی، و دیگر مظنونین را به بازگشت خود از لغمان موکول نموده بود، بنابراین اشخاص موظف برای نجات اعضای جنبش پیش دستی نمودند و کار امیر را تمام کردند و گروه خود را از مرگ نجات دادند.

پوهاند حبیبی در کتاب جنبش مشروطیت متذکر میگردد که، حبس داوی در زندان ارگ بسیار پر آزار بود و مدت هفت ماه را در غل و زنجیر گذراند، زیرا به اتهام شرکت در عمل سوء قصد بر جان امیر حبیب الله خان با عبدالرحمن لودین، عامل سوء قصد دستگیر شده بود و بزنجیر و زولانه کشیده شده بود و قرار بود امیر در بازگشت از جلال آباد او را با عبدالرحمن لودین اعدام نماید، اما اجل به او مهلت نداد و خود در شکارگاه کله گوش لغمان شکار گلوله کسی دیگر شد.^{۳۳}

با نظر داشت آنچه گفته آمدیم، معلوم میگردد که قتل امیر، یک تصمیم انفرادی نبوده بلکه از سوی حزب سری در بار با مشورت رجال مؤثر دربار بشمول نایب السلطنه برادر امیر و عین الدوله پسر امیر و سپهسالار محمدنادرخان و برادرانش و محمودلی خان خان دروازی سرجماعه غلام بچه گان خاص و شجاع الدوله خان غوربندی طرح و تطبیق شده است، و جای برای این خیال پردازی باقی نمی ماند که امان الله خان، چنین امر بزرگی را با یک زندانی متهم به راهزنی (داره مار) در میان بگذارد و از او تقاضای رفع مشکل افغانستان را بنماید. او هم مثل هیروی فلم های بالیود هندی کار امیر را در یک چشم زدن یکسره کند و امان الله خان را به سلطنت برساند و سرانجام بعد از جنگ های نامرئی با انگلیس، جسدش نه در هدیره ابانیش در کامه یا ننگرهار بلکه در گوشه ای از چمن حضوری کابل بخاک سپرده شود؟

پایان

^{۳۲} - دلبلیو، ادمک، تاریخ روابط سیاسی افغانستان، ترجمه زهما، ص ۶۵.

^{۳۳} - حبیبی، جنبش مشروطیت، چاپ اول، ص ۱۳۰